

Invandring och integration i svensk opinion

Hur formas värderingar och verklighetsuppfattningar?

Invandring och integration i svensk opinion

Hur formas värderingar och
verklighetsuppfattningar?

Anders Westholm

Rapport 2022:5

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

**Delegationen för
Migrationsstudier**
Ju 2013:17

Delmi Rapport 2022:5

Beställning: www.delmi.se

E-post: ju.delmi@regeringskansliet.se

Omslagsfoto: Alamy Stock Photo / TT Nyhetsbyrå
Stockholm 2022

ISBN:978-91-89701-03-8

Förord

I dagens Sverige går de värderingsmässiga åsikterna om migration och integration starkt isär. Detsamma gäller människors uppfattningar om hur verkligheten ser ut när det gäller både migrationen och integrationen, vilket som fenomen ofta problematiseras med etiketter som *falska nyheter*, *alternativa fakta*, *faktaresistens*, *filterbubblor* och *ekokammare*. För samhällsdebatten är det problematiskt om åsiktsbildningen grundas på felaktiga verklighetsuppfattningar som styrs av förutfattade meningar. Det gör det dessutom svårare att göra det politiska beslutsfattandet rationellt.

Samtidigt vet vi förvånansvärt lite om hur såväl åsikter som verklighetsuppfattningar bildas på migrations- och integrationsområdet. I föreliggande rapport riktas fokus mot uppfattningar om invandringens effekter, synen på invandring och integration samt hur dessa påverkar varandra, också i ljuset av den påverkan som den sociala omgivningen, samhörighetskänslor, tillit, medieanvändning och politiska åsikter kan ha. Rapporten baseras på "Migrationspanelen", en panelstudie i tre steg som genomfördes i Sverige under perioden 2016–2019. Att det är en panelstudie där samma individer medverkat vid flera tidpunkter gör det möjligt att analysera hur olika faktorer och förhållanden påverkar varandra.

Hur ser då sambandet mellan verklighetsuppfattningar och värderingar egentligen ut? Och vilka andra faktorer styr våra verklighetsuppfattningar och värderingar? Resultaten visar hur respondenternas syn på migration och integration står i ett samspel med deras verklighetsuppfattningar och att det sker en ömsesidig påverkan. Verklighetsuppfattningarna påverkas inte bara av åsikterna utan också av andra faktorer där det bland annat visar sig att media påverkar både verklighetsuppfattningar och värderingar. Det är en illustration av den potential som media har att främja en rationell verklighetsbaserad samhällsdebatt. Det förutsätter dock att den bild av migration och integration som där förmedlas är baserad på fakta och forskning och inte fördomar.

Rapportförfattare och huvudansvarig forskare för projektet är Anders Westholm, professor emeritus i statskunskap vid Uppsala universitet. Den forskargruppen som arbetat med att utveckla Migrationspanelen består även av Gunnar Myrberg, docent i statskunskap vid Uppsala universitet och Per Strömblad, docent i statsvetenskap vid Linnéuniversitetet. Fältarbetet genomfördes av Laboratory of Opinion Research, LORE, vid Göteborgs universitet, där Maria Andreasson, Sophie Cassel, Per Eisele och Edward Holgersson alla varit delaktiga i arbetet med undersökningen.

Arbetet med rapporten har följts av Pieter Bevelander, professor i Internationell Migration och Etniska Relationer och ledamot i Delmi. En tidigare version av rapporten har granskats av Peter Esaiasson, professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet och Bi Puranen, docent i ekonomisk historia och verksam vid Institutet för framtidsstudier. Vid Delmis kansli har främst utredningssekreterarna Sara Thalberg och Linus Liljeberg bidragit till granskningen. Som brukligt i Delmi-sammanhang ansvarar författarna själva för rapportens innehåll och slutsatser.

Stockholm maj 2022

Joakim Palme
Ordförande Delmi

Henrik Malm Lindberg
Tf kanslichef Delmi

Sammanfattning

De frågor som besvaras i denna rapport handlar om hur verklighetsuppfattningar och värderingar avseende migration och etnisk integration kan förklaras. Närmare bestämt är det tre olika typer av egenskaper som rapporten söker förklara: uppfattningen om invandringens effekter, synen på invandringens omfattning och synen på integration.

En central utgångspunkt för rapporten är att värderingar och verklighetsuppfattningar inte kan antas vara isolerade från varandra utan tvärtom uppvisar inbördes orsakssamband. En viktig del av analysen handlar därför om hur de ovan nämnda verklighetsuppfattningarna och värderingarna påverkar varandra. Vid sidan av nämnda värderingar och verklighetsuppfattningar uppmärksammas även fem kompletterande typer av förklaringsfaktorer, nämligen samhörighetskänslor, social omgivning, tillit, allmänpolitiska ställningstaganden, samt medieanvändning.

Rapporten baseras på en panelundersökning i tre steg genomförd med hjälp av så kallade webbenkäter med ett slumpmässigt urval av den i Sverige bosatta befolkningen i åldern 18–80 år. Undersökningen genomfördes under perioden 2016–2019.

I tre fall vittnar resultaten om att sambandet mellan de egenskaper rapporten söker förklara är ömsesidigt snarare än enkelriktat och därmed bildar en självförstärkande cirkel. Ett första exempel är att uppfattningen att invandringen har en gynnsam inverkan på det svenska samhället står i samklang med åsikten att invandringens omfattning bör bibehållas eller ökas. Ytterligare ett exempel är att starkare krav på att invandrare skall anpassa sig till svenska seder och bruk ifråga om klädsel och firandet av högtider hänger samman med en större acceptans för diskriminering av invandrare. Ett tredje och sista exempel är att en restriktiv syn på invandringens omfattning hänger samman med en rättighetssyn som ger infödda företrädare framför invandrare. En restriktiv syn på invandringens omfattning leder därtill till högre krav på anpassning hos invandrare till svenska seder och bruk i samtliga avseenden, dock utan någon effekt i omvänd riktning.

Resultaten ger inga tydliga belägg för att samhörighetskänslor har betydelse för synen på invandring eller därtill knutna verklighetsuppfattningar. Däremot leder samhörighetskänslor med människor födda i Mellanöstern eller Afrika till lägre krav på att invandrare skall anpassa sig till svenska seder och bruk i fråga om barnuppfostran och jämställdhet, starkare stöd för invandrades

rättigheter i jämförelse med inföddas och lägre acceptans för diskriminering av invandrade. I det förstnämnda fallet har även samhörighetskänslor med infödda en effekt i motsatt riktning.

En hög andel personer med utländsk bakgrund i den sociala omgivningen leder enligt analysen till lägre krav på att invandrade skall anpassa sig till svenska seder och bruk i fråga om barnuppfostran och jämställdhet. Det personliga umgänget med personer med utländsk bakgrund är av större betydelse men effekten går här i motsatt riktning. De som i högre utsträckning umgås med personer med utländsk bakgrund tenderar att ställa större krav på anpassning i fråga om barnuppfostran och jämställdhet, vara mer restriktiva till invandring och se mer negativt på invandringens effekter.

Resultaten visar att hög tillit till människor i allmänhet påverkar synen på invandringens omfattning i positiv riktning. Men högre förtroende för infödda jämfört med invandrade ger upphov till en mer negativ syn på invandringens effekter och större acceptans för diskriminering. Tilliten till olika samhällsinstitutioners förmåga att hantera frågor rörande migration och etnisk integration saknar påvisbar effekt.

I fråga om allmänpolitiska ställningstaganden visar sig självplacering på vänster-högerskalan endast ha en urskiljbar effekt när det gäller synen på invandringens omfattning där de som står till höger tenderar att bli mer restriktiva. På ett undantag när (acceptans för diskriminering av invandrade) bidrar inte heller sympatier med Sverigedemokraterna till att driva anhängarnas ställningstaganden inom migrations- och integrationsområdet i bestämd riktning.

Medieanvändning visar sig, överraskande nog, ha starkare effekter på värderingar än på verklighetsuppfattningar. Ett annat övergripande resultat är att personer som ägnar mycket tid åt att följa nyheter om migration och integration och/eller anser området vara av stor vikt tenderar att bli mer restriktiva i sin syn på invandringens omfattning, ställa större krav på invandrades anpassning och ge ökat stöd för inföddas rättigheter framför invandrades.

Summary

The questions posed in this report focus on how perceptions of reality and values relating to migration and ethnic integration can be explained. More specifically, the report seeks to explain three different types of attributes: perceptions in relation to the effects of immigration, opinions concerning the magnitude of immigration, and opinions concerning ethnic integration.

The report is based on the notion that values and perceptions cannot be assumed to be isolated from one another, as they are mutually related. Hence, an important part of the analysis focuses on the ways in which the values and perceptions previously mentioned affect one another. Additionally, five complementary types of explanatory factors are considered: feelings of affinity with other people, social environment, trust, general political orientations, and media use.

The report is based on a three-wave panel study. Web questionnaires were distributed to a random sample of inhabitants in Sweden aged 18–80, and data collection took place during the period from 2016 to 2019.

In three cases, the results show that the relationship between the attributes that the report intends to explain are reciprocal rather than unidirectional, thus forming a self-reinforcing circle. For example, the results show that the perception that immigration has positive effects on Swedish society tends to move in tandem with the opinion on whether the magnitude of immigration should be sustained or increased. A second example shows that stronger demands for immigrants to adapt to Swedish customs and traditions regarding clothing and the celebration of holidays goes hand in hand with a greater acceptance of discrimination towards immigrants. A third and final example is that a restrictive view on the magnitude of immigration moves in concert with a perception of rights that privileges natives over immigrants. In addition, a restrictive view on the magnitude of immigration tends to bring about stronger demands for immigrants to adapt to Swedish customs and traditions in all respects, but in this case without any effect on the opposite direction.

The results provide no clear evidence that feelings of affinity are important for opinions on the magnitude of immigration or related perceptions. However, feelings of affinity with people born in the Middle East or Africa tend to lessen the demands for immigrants to adapt to Swedish customs and traditions relating to issues such as parenting and gender equality. In these cases, support for the rights of immigrants relative to natives tend to increase, and

the acceptance of discrimination towards immigrants tend to be reduced. In the first of these three cases, affinity with natives has an effect on the opposite direction.

The report finds that when a social environment consists of a high proportion of people with a foreign background, demands for immigrants to adapt to Swedish customs and traditions regarding parenting and gender equality tend to diminish. Personal acquaintances among people with a foreign background tend to be of greater importance, but in this case, the effect moves in the opposite direction. Those who associate with people from a foreign background to a greater extent tend to become more demanding on immigrants to adapt with regard to parenting and gender equality and tend to be more restrictive with regard to the magnitude of immigration, as well as more negative in their perceptions of the consequences of immigration.

When it comes to trust, the results show that a high trust in people in general affects opinions on the magnitude of immigration in a positive direction. But a higher trust in natives than in immigrants can give rise to negative perceptions on the effects of immigration and a greater acceptance of discrimination towards immigrants. Trust in the capacity of societal institutions to handle issues of migration and ethnic integration does not show any significant effect.

Regarding general political orientations, self-placement on a left-right scale tends to have a clear effect only on opinions on the magnitude of immigration, with those on the right tending to favor a more restrictive approach. Similarly, party preferences for the Sweden Democrats show no sign of having a discernible effect except in one case: by increasing acceptance of discrimination towards immigrants.

Media use tends, somewhat surprisingly, to have a stronger impact on opinions, rather than on perceptions. Another general pattern emerged in which those who spend a significant amount of time following news on migration and integration, and/or find the area of great importance, tend to have more restrictive views on the magnitude of immigration, and tend to be more demanding on immigrants to adapt, and more inclined to favor the rights of natives over those of immigrants.

Innehåll

1. Inledning.....	13
1.1 Ömsesidiga samband	13
1.2 Rapportens disposition	16
2. Kompletterande förklaringsfaktorer	17
3. Migrationspanelen.....	21
4. Centrala mått.....	26
4.1 Synen på invandringens omfattning.....	27
4.2 Synen på integration	29
4.3 Uppfattningar om invandringens effekter	32
4.4 Samhörighetskänslor.....	33
4.5 Specifika teman i medierapporteringen.....	35
4.6 Stabilitet och förändring på individnivå.....	36
5. Statistiska modeller för orsaksanalys av paneldata	39
6. Orsak och verkan: Studiens huvudresultat	42
6.1 Synen på flykting- och anhöriginvandringens omfattning.....	42
6.2 Uppfattningen om invandringens effekter	47
6.3 Synen på i vad mån invandrade bör anpassa sig till svenska seder och bruk	49
6.4 Synen på inföddas rättigheter jämfört med invandrades.....	52
6.5 Synen på diskriminering av invandrade	53
7. Slutsatser.....	55
7.1 Kompletterande förklaringar	56
8. Rapportens bidrag	60
Referenser	63
Appendix A: Variabler i orsaksanalysen vars effekt särredovisas.....	66
Appendix B: Variabler i orsaksanalysen vars effekt ej särredovisas	70
Förteckning över tidigare publikationer.....	74

Figurer, tabeller och diagram

Figur 1. Tänkbara orsakssamband mellan verklighetsuppfattningar, migrationssyn och integrationssyn	15
Figur 2. Tänkbara orsakssamband mellan verklighetsuppfattningar, migrationssyn och integrationssyn tillsammans med kompletterande förklaringsfaktorer.....	18

Tabell 1 Uppfattningar om invandringens effekter i den svenska delen av ESS 2014 och i Migrationspanelen 2016 (medelvärden och balansindex)	23
Tabell 2 Synen på omfattningen av olika typer av invandring (medelvärden och balansindex)	27
Tabell 3 Synen på i vad mån invandrade bör anpassa sig till svenska seder och bruk (medelvärden)	29
Tabell 4 Synen på inföddas rättigheter jämfört med invandrades (medelvärden och balansindex).....	30
Tabell 5 Synen på diskriminering av invandrade (medelvärden och balansindex)	31
Tabell 6 Uppfattningar om invandringens effekter (medelvärden och balansindex)	33
Tabell 7 Samhörighetskänslor med människor födda i olika delar av världen (medelvärden).....	34
Tabell 8 Uppmärksamhet riktad mot specifika teman i medierapporteringen (medelvärden).....	35
Tabell 9 Stabilitet på individnivå mellan våg 1 och 3 (produktmomentkorrelationer)	36
Tabell 10 Orsaker till synen på flykting- och anhöriginvandringens omfattning	46
Tabell 11 Orsaker till uppfattningen om invandringens effekter	48
Tabell 12 Orsaker till synen på i vad mån invandrade bör anpassa sig till svenska seder och bruk ifråga om barnuppfostran och jämställdhet.....	50
Tabell 13 Orsaker till synen på i vad mån invandrade bör anpassa sig till svenska seder och bruk ifråga om klädsel och firandet av högtider.....	51
Tabell 14 Orsaker till synen på inföddas rättigheter jämfört med invandrades	53
Tabell 15 Orsaker till synen på diskriminering av invandrade.....	54

1. Inledning

Den ställning som frågor rörande invandring och etnisk integration intar i såväl svensk offentlig debatt som i befolkningens medvetande har under det senaste decenniet förändrats kraftigt. En första viktig förändring var Sverige-demokraternas inträde i Riksdagen efter valet 2010. De migrationsrelaterade frågorna kom därmed att partipolitiserats på ett tydligare och mer varaktigt sätt än under Ny Demokratis kortvariga valframgångar i början av 1990-talet.

En andra viktig förändring var den förskjutning i befolkningens uppfattning om dessa frågor vikt som ägde rum i samband med den så kallade migrations-krisen 2015. Från att tidigare ha spelat en tämligen undanskymd roll vid bedömningen av vad som ansågs utgöra viktiga samhällsfrågor seglade då invandring och integration upp till en absolut tätposition. Trots att den akuta migrationskrisen nu är överstånden befinner sig dessa frågor alltjämt nära toppen av den politiska dagordningen, även om deras dominans inte är fullt så stor som den var när krisen kulminerade (se Martinsson 2021, s. 275).

Den centrala ställning dessa frågor numera intar i såväl i den offentliga debatten som ifråga om den vikt befolkningen tillmäter dem gör det till en än mer angelägen uppgift än tidigare att söka förstå hur värderingar och verklighetsuppfattningar i migrationsrelaterade frågor formas och utvecklas. Det centrala syftet med denna rapport är att bidra till kunskapsutvecklingen på detta viktiga fält.

Närmare bestämt ställer rapporten frågan om hur människors föreställningar om invandring och integration låter sig förklaras på följande tre områden:

- Syn på invandringens omfattning
- Syn på integrationen mellan invandrade och infödda
- Uppfattning om invandringens effekter

1.1 Ömsesidiga samband

Med "syn på" avses här och fortsättningsvis en *värdering*, det vill säga *ett ställningstagande till hur något bör vara*. Med ordet "uppfattning" avses istället en *verklighetsuppfattning*, det vill säga en *uppfattning om hur något är*. De båda förstnämnda undersökningsobjekten ovan avser således värderingar och det sistnämnda en verklighetsuppfattning.

En central utgångspunkt för rapporten är att värderingar och verklighetsuppfattningar inte kan antas vara isolerade från varandra utan tvärtom uppvisar inbördes orsakssamband. Denna tanke gör i sig inte anspråk på någon originalitet. Exempelvis utgör den en bärande del av den konfliktteori (Blalock 1967) som sedan lång tid tillbaka väglett en väsentlig del av forskningen om migrationsrelaterad opinionsbildning. Verklighetsuppfattningar om invandringens effekter utgör enligt denna teoribildning en förklaring till värderingar i form av ställningstaganden i migrationsrelaterade frågor.

Sambandet kan emellertid inte förutsättas vara enkelriktat. Det kan, för att ta ett enkelt exempel, vara så, i linje med konfliktteorin, att uppfattningar om hur invandringen påverkar arbetslösheten styr värderingen av hur stor invandringen bör tillåtas vara. Men det kan också vara så att värderingen styr verklighetsuppfattningen. Så kan exempelvis vara fallet därför att en viss värdering innebär större sannolikhet att uppsöka eller exponeras för information som harmonierar med den, eftersom källor som förmedlar sådan information tillmäts större trovärdighet eller därför att det finns ett psykologiskt motstånd mot att ta till sig information som ökar diskrepansen mellan verklighetsuppfattning och värdering.

Båda orsaksriktningarna står i överensstämmelse med Leon Festingers (1957) generella teori om kognitiv dissonans enligt vilken människor i allmänhet strävar efter att uppnå konsistens mellan tankegångar som uppfattas vara förknippade med varandra. I ett annat avseende skiljer de sig däremot åt.

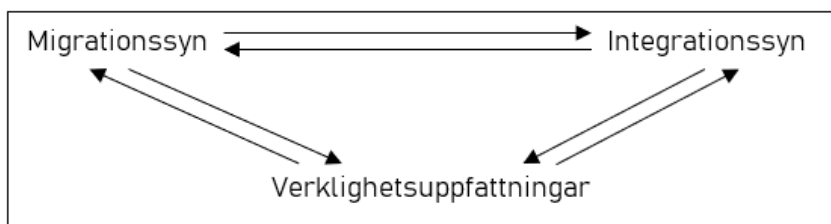
Den ena orsaksriktningen, den från verklighetsuppfattning till syn på invandringens omfattning är ett uttryck för en rationell psykologisk process: man anpassar sin syn på hur invandringspolitiken bör se ut till den uppfattning man har om vilken inverkan invandringen har på det svenska samhället. Den motsatta orsaksriktningen är däremot ett tecken på irrationalitet: man önsketänker om hur verkligheten är beskaffad ifråga om invandringens effekter med utgångspunkt från det ställningstagande man redan gjort till dess omfattning.

Den sistnämnda processen är nära besläktad med de företeelser som i sentida språkbruk kommit att kallas faktaresistens respektive "motivated reasoning" (Kunda 1990). I de fall där båda orsaksriktningarna gör sig gällande resulterar det i en självförstärkande cirkel som gör det svårare för ny information att få genomslag.

Det faktum att de värderingar som undersöks i rapporten rymmer inte bara en utan två huvudkomponenter reser även frågan om de potentiella orsakssambanden dem emellan. Lever synen på invandring å ena sidan och synen på integration å den andra sina egna liv oberoende av varandra? Eller är det

istället så att migrationssynen "spiller över" eller "smittar av sig" på integrationssynen och vice versa?

Figur 1. Tankbara orsakssamband mellan verklighetsuppfattningar, migrationssyn och integrationssyn

De tankar om ömsesidiga orsakssamband som i ovan nämnda avseenden vägleder rapporten sammanfattas i figur 1. Ett problem som dessa samband ställer rapporten inför är att det normalt sett är mycket svårt att på basis av statistiska data (det vill säga data insamlade vid en och samma tidpunkt) skilja de båda tänkbara orsaksriktningarna från varandra. Vanligen måste man med sådana data göra ett antagande om i vilken riktning orsakssambandet går för att med det som utgångspunkt sedan empiriskt undersöka i vilken utsträckning det föreligger. Men av skäl som redan framgått är sådana antaganden ofta diskutabla och leder förstås ofta till felaktiga slutsatser om de inte är korrekta.

Ett av flera sätt att förvandla antagandena till något som går att undersöka empiriskt är att använda sig av dynamiska data (d.v.s. data från mer än en tidpunkt). Men det räcker tyvärr inte med så kallade upprepade tvärsnittsundersökningar, där mätinstrumenten förblir konstanta men undersökningsurvalet byts ut från ett undersökningstillfälle till nästa. Istället fordras en så kallad panelundersökning, det vill säga en undersökningsdesign där samma uppsättning analysenheter (i det här fallet personer) blir föremål för undersökning vid flera tillfällen och där man dessutom kan para ihop data för en viss analysenhet vid det första undersökningstillfället med data för samma analysenhet vid nästkommande tillfälle. Sådana undersökningar är dessvärre lika sällsynta som de är analytiskt värdefulla. Det gäller såväl inom den

migrationsrelaterade forskningen som inom andra delar av samhällsvetenskapen.¹

Med finansiellt stöd från Delmi har emellertid nu ett datamaterial insamlats som tillgodoser ovan angivna krav och är särskilt utformat för att studera just migrationsrelaterade värderingar och verklighetsuppfattningar i det svenska samhället. Datamaterialet, som bär namnet Migrationspanelen, består i en panelundersökning i tre steg genomförd med hjälp av så kallade webbenkäter med ett slumpmässigt urval av den Sverige bosatta befolkningen i åldern 18-80. Undersökningen genomfördes under perioden 2016–2019 med drygt ett års mellanrum mellan varje panelvåg. Den första egentliga panelvågen föregicks av en så kallad rekryteringsenkät (fortsättningsvis benämnd våg 0) ur vilken vissa uppgifter om de svarandes sociala och ekonomiska bakgrund hämtas (se appendix B).

1.2 Rapportens disposition

Rapporten är fortsättningsvis disponerad på följande sätt: I kapitel 2 introduceras en serie förklaringsfaktorer som kompletterar dem som diskuterats i detta inledande kapitel. I kapitel 3 ges en beskrivning av grundläggande egenskaper hos datamaterialet och deras implikationer för hur resultaten bör tolkas. Kapitel 4 presenterar de centrala mått på värderingar och verklighetsuppfattningar med avseende på invandring och integration som står i centrum för undersökningen och rapporten, samt också vissa av de mått som svarar mot de kompletterande förklaringsfaktorer som introduceras i kapitel 2. Kapitel 5 beskriver och motiverar de statistiska modeller som används i rapporten. I kapitel 6 ges en precisering av de potentiella effekter som undersöks och en redovisning av orsaksanalysens resultat. I kapitel 7 redovisas de slutsatser som kan dras med avseende på var och en av de tänkbara förklaringsfaktorer som introducerats i kapitel 1 och 2. I kapitel 8, slutligen, ges en sammanfattande presentation av rapportens bidrag.

¹ Ett annat sätt att komma till rätta med de problem rörande antaganden om orsaksriktningen som paneldata tillhandahåller en lösning på är att använda sig av en experimentell eller kvasiexperimentell design. En fördel med en sådan design är att den så kallade randomisering den innebär också på ett mer fullständigt sätt löser det problem som går under beteckningen "omitted-variable bias", det vill säga att vissa kontrollvariabler som kanske borde ha funnits med i den statistiska modellen fortfarande saknas. Även den experimentella eller kvasiexperimentella ansatsen har dock sina svagheter och begränsningar, exempelvis genom att effekten av de experimentella betingelserna kan vara svåra att generalisera och att uppmärksamheten främst riktas mot företeelser där experiment eller kvasiexperiment är möjliga snarare än mot dem som framstår som mest angelägna att undersöka. Såväl undersökningar av den typ som kommer till användning i denna rapport som de som använder sig av en experimentell eller kvasiexperimentell design äger därför enligt min mening sitt existensberättigande.

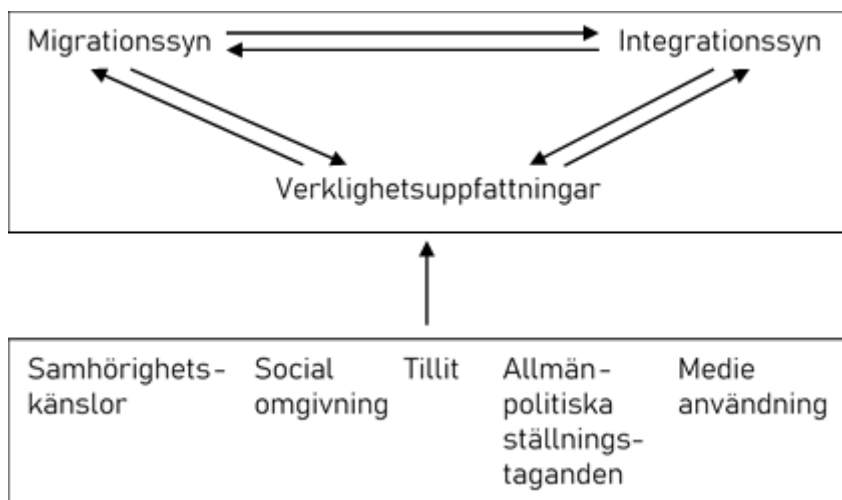
2. Kompletterande förklaringsfaktorer

De teoretiska idéer som formuleras i föregående kapitel kan sammanfattningsvis sägas handla om den migrationsrelaterade opinionens "inre liv". En gemensam nämnare för dessa idéer är nämligen att de handlar om hur migrationsrelaterade verklighetsuppfattningar och värderingar påverkar varandra eller om de inbördes orsaksförhållandena mellan olika slag av migrationsrelaterade värderingar.

Detta faktum innebär inte att de "yttre", eller externa, förklaringarna till nämnda opinion kan eller bör försummas. Det finns tvärtom flera skäl till att de bör beredas plats i analysen. Ett sådant är att de kan tänkas utgöra en bakomliggande orsaksfaktor vid undersökningen av den migrationsrelaterade opinionens "inre liv". Om de inte beaktas kan det därför medföra felaktiga skattningar av de potentiellt ömsesidiga orsakssamband vi då intresserar oss för. Ett andra skäl är att även de "yttre" förklaringsfaktorerna kan tänkas vara av stor vikt och dessutom kan tjäna som en referenspunkt vid bedömningen av det "inre livets" betydelse. Mot den bakgrunden uppmärksammar rapporten fem kompletterande typer av förklaringsfaktorer. Faktorerna introduceras i den nedre delen av figur 2 och presenteras närmare i efterföljande text.

Som framgår av figuren nedan inskränker sig rapportens ambitioner i fråga om dessa förklaringsfaktorer till att undersöka hur de påverkar migrationssyn, integrationssyn och verklighetsuppfattningar. Frågan om hur de i sin tur påverkas av de sistnämnda tre lämnas således därhän. Även om bara den ena orsaksriktningen här blir föremål för undersökning förutsätter dock inte analysen att sambanden är enkelriktade. Precis som ifråga om de inbördes sambanden mellan verklighetsuppfattningar, migrationssyn och integrationssyn genomförs analysen på ett sådant sätt att något sådant antagande inte behöver göras.

Figur 2. Tänkbara orsakssamband mellan verklighetsuppfattningar, migrationssyn och integrationssyn tillsammans med kompletterande förklaringsfaktorer

Samhörighetskänslor: Idéer rörande människors känslor av samhörighet och social distans och deras betydelse kan spåras tillbaka till den tyske sociologen Georg Simmel (se t.ex. Levine 1976) och vidareutvecklades i början av 1900-talet av bland andra de amerikanska sociologerna Robert Park och Emory Bogardus för tillämpning på just relationer mellan etniska grupper (se t.ex. Wark och Galliher 2007). Dessa idéer ligger i sin tur nära dem som i andra eller liknande sammanhang utvecklats i syfte att studera betydelsen av kollektiva identiteter så som klassidentifikation och religiös identifikation, ingrupper och utgrupper, och "vi-och-dom-tänkande". I rapporten provas dessa faktorerers betydelse med hjälp av mått på de känslor av samhörighet de svarande hyser gentemot människor födda i olika delar av världen. Måtten presenteras närmare i kapitel 4.

Social omgivning: Mycket av den tidigare forskningen om invandring och etnisk integration baseras på två teoribildningar som i likhet med idéerna om social distans båda är av gammalt datum, nämligen konfliktteorin (Blalock 1967) och kontaktteorin (Allport 1954). Teorierna är komplementära snarare än mot varandra stridande. Konfliktteorin handlar om hur etniska konflikter uppstår och vidmakthålls medan kontaktteorin handlar om hur de kan motverkas via kontakter som överbryggar de etniska konfliktlinjerna.

Som framgått redan av föregående kapitel är Migrationspanelen bland annat utformad för att pröva det utflöde av konfliktteorin som handlar om hotbilder och deras effekter (eng. threat theory). Kontaktteorin uppmärksammas istället via den sociala omgivningens betydelse.

Oavsett om den baseras på just denna teori eller andra handlar en stor del av den tidigare forskningen om invandring och etnisk integration om just den sociala omgivningens inverkan (se exempelvis Strömland 2003). I rapporten prövas tanken om dess betydelse med hjälp av såväl mått på andelen personer med utländsk bakgrund i den sociala omgivningen i bredare bemärkelse (i boendet, i arbetslivet och i samband med barnens skolgång) som i den smalare umgängeskretsen. För en närmare beskrivning av dessa mått, se appendix A.

Tillit: Betydelsen av mellanmännisklig tillit uppmärksammades först empiriskt av Elisabeth Noelle-Neumann i den omedelbara efterkrigstidens Tyskland men föll under senare årtionden huvudsakligen i glömska tills begreppet fick en renässans i och med Robert Putnams teorier och studier av socialt kapital (med Putnam 1991 som startpunkt). De teoretiska idéerna har sedan av såväl Putnam själv som andra tillämpats även vid studiet av av problem rörande invandring och etniska relationer (se t.ex. Putnam 2007).

I rapporten studeras hur den horisontella tilliten, både mellan människor i allmänhet och mellan invandrade och infödda mer specifikt påverkar migrationsrelaterade värderingar och verklighetsuppfattningar. Även betydelsen av vertikal snarare än horisontell tillit, uppmätt som tilliten till olika samhällsinstitutioners förmåga att hantera frågor rörande migration och etnisk integration, uppmärksammas. De mått som kommer till användning redovisas närmare i appendix A.

Allmänpolitiska ställningstaganden: Inom statskunskapen, inte minst den svenska, finns en lång tradition som handlar om hur politiska eliter formar väljarnas värderingar och verklighetsuppfattningar via de identiteter i form av partisympatier och ideologiska positioner som de utvecklar i förhållande till de olika elitgrupperingarna (se t.ex. Holmberg 1981 och Niemi och Westholm 1984). Denna teoribildning uppmärksammas genom ett studium av hur allmänpolitiska ståndpunkter såsom partisympati och placering på en vänster-högerskala påverkar de värderingar och verklighetsuppfattningar som hänför sig till just det migrations- och integrationspolitiska området. Se appendix A för en närmare redovisning av de mått som här kommer till användning.

Medieanvändning: Det kan utan vidare antas att en mycket stor del av opinionsbildningen i såväl migrationsrelaterade som andra samhällsfrågor sker via media. Hur media används kan mot den bakgrunden svårligen förbigås i en undersökning av här aktuellt slag.

Det kan också utan vidare antas att det inte enbart är så att medieanvändningen påverkar verklighetsuppfattningar och värderingar utan att de senare också i sin tur inverkar styrande på medieanvändningen. Med all sannolikhet har denna återkopplingsmekanism tvärtom fått allt större betydelse genom den fragmentisering av medieutbudet som "Internetrevolutionen" medfört och de tilltagande möjligheter att välja media som därigenom uppstått. Teorier om "mediebubblor" och mediala "ekokammare" (se t.ex., Sunstein 2001) är mot den bakgrunden en alltmer central del inte bara av medieforskningen utan även den offentliga debatten om medias betydelse.

Det är därmed också en avgörande fördel att denna rapport bygger på en panelundersökning eftersom det gör det möjligt att skilja den inverkan medieanvändningen har på värderingar och verklighetsuppfattningar från det orsakssamband som med all sannolikhet finns i motsatt riktning. Genom att studera hur *tidigare* medieanvändning påverkar *senare* värderingar och verklighetsuppfattningar låter sig det förstnämnda sambandet isoleras från det senare.

De mått på medieanvändning som Migrationspanelen tillhandahåller avser såväl den tid som sammantaget läggs ned på att följa samhällsfrågor och politik i media som hur den tiden fördelas mellan migrationsrelaterade och andra frågor å ena sidan och mellan traditionella och alternativa media å den andra. Se appendix A för en närmare redovisning av dessa mått.

I ett försök att knyta undersökningen till händelseutvecklingen i omvärlden med åtföljande medierapportering rymmer Migrationspanelen också en serie frågor om i vilken utsträckning de svarande under det gångna året följt medierapporteringen på vissa specifika teman som vid ifrågavarande tidpunkt gavs relativt stor uppmärksamhet i media. Dessa frågor med åtföljande resultat redovisas i kapitel 4.

3. Migrationspanelen

Fältarbetet för Migrationspanelen genomfördes av Laboratory of Opinion Research, LORE, vid Göteborgs universitet i form av webbenkäter. Under sommaren 2016 (från slutet av maj till slutet av augusti) genomfördes den så kallade rekryteringsenkäten (våg 0). Den första egentliga panelvågen genomfördes under senhösten 2016 (från slutet av oktober till slutet av november), den andra tidigt på våren 2018 (från början av mars till början av april) och den tredje i mitten av våren 2019 (från slutet av mars till slutet av april). Bland de svarande som deltog i samtliga fyra panelvågor uppgår tidsrymden mellan våg 1 och 2 i genomsnitt till 495 dagar (drygt ett år och fyra månader) och den mellan våg 2 och 3 till 378 dagar (drygt ett år).

En välkänd nackdel med webbenkäter är att bortfallet blir stort. Av det ursprungliga slumpmässiga urvalet av personer i åldern 18–80 år ur det nationella befolkningsregistret var det bara 8,61 procent som lät sig rekryteras till undersökningen (Eisele 2017). Av de 2 349 personer som deltog i våg 0 kvarstod sedan 884 (37,63 procent) genom samtliga fyra panelvågor. Det innebär att den slutliga svarsfrekvensen bland dem som fullt ut deltog i undersökningen uppgår till $0,0861 \times 0,3763 = 0,0324$, det vill säga 3,24 procent i relation till det slumpmässiga urvalet.

Uppenbarligen går det mot den bakgrunden inte att utan vidare generalisera resultaten till den i Sverige bosatta befolkningen i åldern 18–80 år. De statistiska signifikanstester som genomförts syftar därför inte heller till att fastställa i vilken utsträckning resultaten låter sig generaliseras till befolkningen utan bara till att pröva deras interna validitet, det vill säga deras giltighet för en grupp av det slag som i praktiken undersökts.

Det faktum att resultaten inte på något enkelt sätt kan generaliseras till befolkningen innebär dessbättre inte att de är ointressanta. Men för att rätt förstå dem fordras en uppfattning om i vilka centrala avseenden de som faktiskt undersökts systematiskt avviker från befolkningen i åldern 18–80 år.

Demografiskt sett är den undersökta gruppen betydligt äldre än motsvarande befolkningsgrupp och rymmer en väsentligt mindre andel invandrade. Bland dem som deltog i samtliga fyra panelvågor befinner sig 37,3 procent i åldersgruppen 65–80 år medan bara 12,3 procent tillhör åldersgruppen 18–33 år. Andelen invandrade uppgår till 8,9 procent, det vill säga ungefär hälften så stor som andelen invandrade i befolkningen som helhet. Båda dessa

avvikelser är kännetecknande för webbenkäter generellt och inget som särskilt utmärker Migrationspanelen.

En avvikelse som däremot till stor del kan hänföras till undersökningens sakinnehåll är att den undersökta gruppen är väsentligt mer intresserad av politik än motsvarande del av befolkningen. Hela 82 procent uppger sig vara mycket eller ganska intresserade av politik medan motsvarande siffra för befolkningen kan förväntas ligga kring 50-procentsstrecket (se Hedberg och Holmberg 2016). Med all sannolikhet är de svarande också väsentligt mer intresserade av just migrationsrelaterade frågor än befolkningen i allmänhet.

Det innebär i sin tur att de statistiska samband som undersöks i kapitel 6 generellt kan förväntas vara starkare än i befolkningen som helhet. Det senare innebär dock inte nödvändigtvis att de orsaker till individuella förändringar som undersöks framträder starkare. Som senare kommer att diskuteras i närmare detalj genomförs samtliga orsaksanalyser med kontroll för tidigare värde hos den egenskap vi söker förklara. Sambandet mellan tidigare och senare position med avseende på en och samma egenskap, exempelvis synen på invandringens omfattning, kan förväntas vara högre i den undersökta gruppen eftersom deras ställningstaganden är mer kristalliserade (det vill säga i högre grad underbyggda av information och överväganden) och därmed mindre benägna att förändras. Det kan i sin tur innebära att orsakerna till de förändringar som ändå sker kan bli svårare att statistiskt urskilja.

Ifråga om allmänpolitiska ställningstaganden avviker inte den undersökta gruppen påtagligt från de värden som på ett bättre sätt kan förväntas spegla befolkningens ställningstaganden. Deras självvalda position på en vänster-högerskala från 0 till 1 är i genomsnitt 0,51, det vill säga mycket nära mittpunkten på skalan, och deras partisympatier avviker i de flesta fall inte markant från dem som redovisas i SCB:s partisympatiundersökningar (se måttet partisympati i appendix A). Dock finns sannolikt en svag avvikelse i jämförelse med befolkningen till förmån för vänster- snarare än högersidan.

Vad beträffar uppfattningar om migration mera specifikt finns punktvis möjlighet att jämföra med resultaten från den svenska delen av European Social Survey (ESS) 2014, en undersökning som genomfördes ganska precis två år före den första egentliga vågen av Migrationspanelen.² Jämförelser är här

² Den svenska delen av ESS 2014, även kallad ESS 7, genomfördes av Ipsos med hjälp av personliga intervjuer under perioden från 1 augusti 2014 till 30 januari 2015. Svarsfrekvensen uppgår till 50,1 procent. Huvudansvariga för undersökningen var Mikael Hjerm och Filip Fors Connolly vid sociologiska institutionen, Umeå universitet. För vidare information om undersökningen, se <https://snd.gu.se/sv/catalogue/study/snd0988>.

möjliga med avseende på tre av de frågor som i båda undersökningarna ställdes om invandringens effekter. Även om frågeformuleringarna inte är helt identiska torde jämförbarheten vara relativt god, särskilt om jämförelsen inskränker sig till de lägesmått som redovisas i tabell 1 snarare än spridningen på skalan.

Tabell 1 Uppfattningar om invandringens effekter i den svenska delen av ESS 2014 och i Migrationspanelen 2016 (medelvärden och balansindex)

Enkätfråga	ESS 2014		M-panelen 2016	
Arbetsmarknaden	0,636	+50	0,641	+49
Välfärdsstaten	0,549	+16	0,520	+6
Kriminaliteten	0,391	-42	0,347	-55

Arbetsmarknaden

ESS: Skulle du säga att människor som kommer för att bo här i allmänhet tar jobb från de svenska arbetstagarna eller att de i allmänhet hjälper till att skapa nya arbetstillfällen? 0 = De tar jobb. 1 = De skapar nya arbetstillfällen.
 Migrationspanelen: Skulle du säga att människor från andra länder som kommer för att bo här i allmänhet tar jobb från människor i Sverige, eller hjälper de till att skapa nya jobb? 0 = Tar mycket jobb. 1 = Skapar mycket nya jobb.

Välfärdsstaten

ESS: De flesta människor som kommer för att bo här arbetar och betalar skatt. De använder också hälso- och sjukvård och andra välfärdstjänster. På det hela taget, tror du att människor som kommer hit utnyttjar mer än de bidrar med eller bidrar med mer än de utnyttjar? 0 = Utnyttjar i allmänhet mer. 1 = Bidrar i allmänhet mer.

Migrationspanelen: De flesta människor som kommer för att bo här arbetar och betalar skatt. De får också del av sjukvård och andra välfärdstjänster. I det stora hela, tror du att de som kommer för att bo här tar ut mer än vad de bidrar med när det gäller detta, eller bidrar de mer än vad de tar ut? 0 = Tar ut mycket mer i det stora hela. 1 = Bidrar mycket mer i det stora hela.

Kriminaliteten

ESS: Har de svenska problemen med kriminalitet blivit större eller mindre av att människor från andra länder har kommit för att bo här? 0 = Problemen blivit större. 1 = Problemen blivit mindre.

Migrationspanelen: Skulle du säga att det blir större eller mindre problem med kriminalitet i Sverige när människor från andra länder kommer för att bo här? 0 = Mycket större problem med kriminalitet. 1 = Mycket mindre problem med kriminalitet.

Antal observationer

Varierar mellan 1684 och 1735 i ESS och mellan 1732 och 1736 i Migrationspanelen.

Svaren avgavs i båda fallen på en 11-gradig skala från 0 till 10 som i analysen graderats så att den löper från 0 till 1. Ändpunkterna på skalan samt de exakta frågeformuleringarna framgår av texten under tabell 1. Förutom medelvärden redovisar tabellen även ett så kallat balansindex, det vill säga den procentandel som avgav svar över mittpunkten på skalan minus den procentandel som avgav svar under mittpunkten.

Av resultaten framgår att det opinionsläge som kom till uttryck ifråga om invandringens effekter på arbetsmarknaden var väsentligen desamma i Migrationspanelen 2016 som i den svenska delen av ESS 2014. Ifråga om invandringens effekter på välfärdsstaten är de svarande i Migrationspanelen aningen mer negativa än dem i ESS och ifråga om effekterna på kriminaliteten finns en något tydligare skillnad i samma riktning.

Vid tolkningen av dessa resultat bör man ha i minnet att de två år som skiljer de båda undersökningarna åt inrymmer den stora flyktingvågen 2015 med åtföljande kursomläggning i invandringspolitiken, och att det finns tecken på att opinionen generellt försköts något i invandringsnegativ riktning under perioden närmast därefter.³ Man bör även ha i åtanke att företeelser som gängkriminalitet och skottlossning på offentliga platser gradvis fick ökad uppmärksamhet i media under den aktuella perioden. Mot den bakgrunden är det rimligt att dra slutsatsen att jämförelsen inte pekar på någon tydlig bias i Migrationspanelen vid en jämförelse med den svenska delen av ESS 2014.

Låt mig avslutningsvis klargöra två grundläggande egenskaper av betydelse för tolkningen av de resultat som fortsättningsvis redovisas. För det första bygger analysen, om inte annat anges, fortsättningsvis alltid på de 884 personer som deltog i samtliga fyra panelvågor även i de fall där analysen är av sådant slag att fler observationer skulle kunnat utnyttjas. Det främsta skälet är att detta förbättrar den interna jämförbarheten över tid. Eftersom resultaten för dem som deltog i samtliga vågor vanligen inte skiljer sig mer än marginellt från dem som deltog i färre är nackdelarna med detta tillvägagångssätt tämligen försumbara.

För det andra har samtliga variabler som används i rapporten kodats på en skala där värdet teoretiskt sett kan variera från 0 till 1 oavsett vilka siffrvärden som ursprungligen registrerades vid mätningen av variabeln ifråga. Det finns tre goda skäl för detta tillvägagångssätt. Det befriar läsaren från kravet på att hålla i minnet hur varje enskild variabel kan variera i rent numerisk bemärkelse. Det gör det vidare möjligt att på ett förhållandevis enkelt sätt jämföra effektstorlekar rapporterade som ostandardiserade

³ Se Höjer 2020 och däri refererade arbeten.

regressionskoefficienter i så måtto att samtliga koefficienter uttrycker hur starkt den beroende variabeln kan väntas förändras när man rör sig från den ena extremen till den andra på den oberoende variabeln. Det gör det slutligen ovanligt enkelt att tolka de så kallade interaktionseffekter som i vissa fall blir föremål för undersökning.

4. Centrala mått

För att på ett meningsfullt sätt kunna redovisa den orsaksanalys som utgör rapportens främsta bidrag är det av vikt att först ge en utförligare bild av de värderingar och verklighetsuppfattningar som står i fokus. I detta kapitel presenteras därför de enkätfrågor som ligger till grund för undersökningens mest centrala mått och de analyser som motiverar det sätt på vilket måtten konstruerats.

Vid sidan av de värderingar och verklighetsuppfattningar som undersökningen främst fokuserar på uppmärksammar kapitlet också några av de kompletterande förklaringsfaktorer som presenterats i kapitel 2. Dit hör närmare bestämt de svarandes samhörighetskänslor samt den uppmärksamhet de svarande riktat mot vissa specifika teman i medierapporteringen om invandring och integration. Skälen till att just dessa mått presenteras och motiveras på ett mer utförligt sätt är att de kan antas vara mindre väl bekanta och begripliga för flertalet läsare.

För att inte tynga framställningen i onödan presenteras de övriga mått som kommer till användning i orsaksanalysen i två appendix. Appendix A redovisar övriga mått på de kompletterande förklaringsfaktorer som presenterats i kapitel 2. Appendix B redovisar samtliga de kontrollvariabler i form av mått på de svarandes sociala och ekonomiska bakgrund som kommer till användning i orsaksanalysen.

Vid beskrivningen av de mått som detta kapitel syftar till att introducera och motivera ges också en bild av hur opinionsläget i centrala frågor rörande invandring och integration sett ut under perioden 2016–2019 och de lägesförskjutningar som ägt rum mellan de olika panelvågorna. Även om denna bild av opinionsläget på aggregerad nivå inte är undersökningens eller rapportens främsta syfte, och även om reservationer måste göras rörande urvalets representativitet (se kapitel 3) är det ändå på sin plats att på ett översiktligt sätt presentera den.⁴

⁴ Som framgår av kapitel 3 finns det goda skäl att förmoda att resultaten är relativt representativa för den del av befolkningen som är mest intresserad av, och informerad om, de företeelser som står i fokus för undersökningen. I vilken utsträckning ökad uppmärksamhet mot dessa företeelser påverkar värderingar och verklighetsuppfattningar i den ena eller andra riktningen framgår därtill av den orsaksanalys som redovisas kapitel 6. Samma sak gäller effekten av de allmänpolitiska ställningstaganden i form av vänster–högerposition och partisympati som möjligen kan ge en svag förskjutning till förmån för vänstersidan i den beskrivning som ges i detta kapitel.

I kapitlets avslutande avsnitt kompletteras denna bild av något som bara en panelundersökning kan belysa, nämligen vilken grad av förändring och stabilitet på individnivå som döljer sig bakom de aggregerade siffror som tidigare redovisats. Den analysen utgör samtidigt en förberedelse och naturlig övergång till den orsaksanalys som därefter presenteras.

4.1 Synen på invandringens omfattning

Synen på invandringens omfattning fångas i undersökningen med hjälp av två frågebatterier där det första delar in invandringen i olika typer med utgångspunkt i de skäl med vilken den motiveras. Såväl frågeformuleringarna som de resultat de ger upphov till i termer av lägesmått redovisas i tabell 2.

Tabell 2 Synen på omfattningen av olika typer av invandring (medelvärden och balansindex)

Enkätfråga	Våg 1		Våg 2		Våg 3	
Flyktingar	0,494	+2	0,457	-10	0,449	-10
Arbetskraft	0,579	+31	0,586	+31	0,601	+36
Studerande	0,616	+40	0,596	+31	0,592	+34
Anhöriga	0,510	+6	0,468	-5	0,460	-7

Frågeformulering: Det finns ju olika åsikter om huruvida man bör underlätta eller försvåra olika slag av invandring till Sverige. Vad anser du själv när det gäller möjligheterna att få komma hit som: 1) Flykting, 2) Arbetskraft, 3) Studerande, 4) Anhörig till någon som redan är bosatt i Sverige. 0 = Möjligheterna att komma hit bör minskas mycket kraftigt. 1 = Möjligheterna att komma hit bör ökas mycket kraftigt. 0,5 = Möjligheterna att komma hit bör varken minskas eller ökas.

Svarsalternativen för alla frågor som redovisas i detta kapitel utgörs av en elvgradig skala från 0 till 10. Denna har i efterhand konverterats så att den i stället löper mellan 0 och 1. Vad tabellnoten i denna och alla efterföljande tabeller ger besked om är vilka formuleringar som återfanns vid skalans båda ändpunkter samt i förekommande fall den formulering som återfanns vid skalans mittpunkt.

I samtliga fall redovisas opinionsläget med hjälp av medelvärdet på skalan. I de fall där det finns en naturlig mittpunkt på skalan redovisas därtill ett så kallat balansindex, det vill säga skillnaden mellan den procentandel som har ett högre värde på skalan än mittpunkten och dem som har ett lägre. Exempelvis innebär värdet +2 för flyktinginvandring i våg 1 att den andel av de undersökta som ville se en ökning av sådan invandring var två procentenheter större än den andel som ville se en minskning.

Noteras bör att även om medelvärdet är den bästa sammanfattningen av fördelningens läge kan till synes små förändringar av medelvärdet innebära relativt stora förändringar i balanstemer räknat. Exempelvis är medelvärdet för arbetskraftsinvandring bara drygt 0,08 enheter högre för arbetskraftsinvandring än för flyktinginvandring. Skillnaden i balansindextermer räknat uppgår däremot till hela 29 procentenheter.

Tabellresultaten visar att det inte vid något tillfälle under den undersökta perioden fanns en kompakt opinion mot den invandring som de facto ägde rum. Balansindex når som lägst minus 10 för flyktinginvandring i våg 2 och 3. Resultaten visar också att stödet för arbetskrafts- och studerandeinvandring var väsentligt större än för flykting- och anhöriginvandring. Slutligen kan noteras att opinionen i det senare avseendet försköts något i negativ riktning mellan våg 1 och 2, det vill säga i efterdyningarna av migrationskrisen 2015 med därtill hörande policyförändringar.⁵

En dimensionsanalys, här liksom fortsättningsvis genomförd i form av så kallad principalkomponentanalys, ger vid handen att sambandsmönstret mellan svaren på de fyra frågorna är sådant att de skulle låta sig sammanföras till ett enda index i syfte att höja reliabiliteten och förenkla den fortsatta analysen. Emellertid finns det också omständigheter som talar mot en sådan lösning. Dit hör det faktum att stabiliteten hos inställningen till flykting- och anhöriginvandring är väsentligt högre än för de båda andra måtten. Medan stabiliteten från en panelvåg till nästa, här och i det följande uppmätt med hjälp av produktmomentkorrelationer, ligger i intervallet 0,75–0,80 i de båda förstnämnda faller de till en nivå runt 0,50 i de båda andra. De inbördes sambanden inom respektive panelvåg, uppmätta med samma metod, mellan synen på flyktinginvandring och synen på anhöriginvandring är också väsentligt starkare än de övriga. Korrelationerna ligger även i detta fall i intervallet 0,75–0,80.

Detta vittnar om att synen på flykting- och anhöriginvandring är väsentligt mer kristalliserad än synen på de båda andra invandringstyperna. Att det förhåller sig så är på intet sätt förvånande. Det är ju till allra största delen flykting- och anhöriginvandringen som stått och står i fokus för den offentliga debatten och det är också den som svarar för den överlägset största delen av invandringen. För den fortsatta analysens vidkommande blir implikationen att det index som fortsättningsvis används för att studera de svarandes syn på invandringens

⁵ Jfr Demker 2019, s. 422, figur 1, som på basis av SOM-undersökningarna visar att stödet för flyktingmottagande sjönk påtagligt mellan 2015 och 2016 och fortsatte att falla något fram till 2018.

omfattning bygger på frågorna om inställningen till just flykting- och anhörig-
invandring.

4.2 Synen på integration

Vad beträffar synen på integration har ambitionen varit att täcka inte bara en utan flera av de innebörder som huvudsakligen förknippas med denna mångtydiga term. Därför uppmärksammas inte bara synen på integration i bemärkelsen rättighetsfördelning mellan invandrade och infödda utan också de krav på assimilation i form av anpassning till svenska seder och bruk som invandrade ställs inför samt synen på diskriminering av invandrade.

Synen på etnisk integration fångas således i undersökningen med hjälp av tre olika frågebatterier där det första fokuserar på kraven på anpassning till svenska seder och bruk, det andra på inföddas rättigheter jämfört med invandrades och det tredje på inställningen till diskriminering av invandrade. Hur frågeformuleringar och resultat gestaltar sig för det första av dessa tre frågebatterier framgår av tabell 3.

Det står här omedelbart klart att svarsmönstret sönderfaller i två delar. Med avseende på barnuppfostran och jämställdhet mellan könen finns mycket starka krav på att invandrade skall anpassa sig till vad som uppfattas vara normen i det svenska samhället. När det gäller klädsel och firandet av högtider är kraven avsevärt lägre ställda. Det kan också noteras att kravbilden generellt skärps något mellan våg 1 och 2.

Tabell 3 Synen på i vad mån invandrade bör anpassa sig till svenska seder och bruk (medelvärden)

Enkätfråga	Våg 1	Våg 2	Våg 3
Barnuppfostran	0,815	0,840	0,843
Jämställdhet	0,905	0,918	0,914
Klädsel	0,452	0,472	0,469
Firandet av högtider	0,339	0,358	0,356

Frågeformulering: I vilken utsträckning anser du att invandrade bör anpassa sig till svenska seder och bruk när det gäller: 1) Barnuppfostran, 2) Jämställdhet mellan könen, 3) Hur man klär sig, 4) Firandet av högtider. 0 = Behöver inte anpassa sig alls. 1 = Bör anpassa sig helt.

En tänkbar förklaring till detta mönster är att kravet på anpassning när det gäller barns och kvinnors rättigheter till stor del följer av svensk lag och internationella konventioner. Kravet på anpassning ifråga om klädsel och firandet av högtider kan däremot uppfattas som stridande mot såväl svenska som internationella stadganden om religionsfrihet.

Resultaten från dimensionsanalysen löper i detta fall parallellt med medelvärdesdifferenserna. Det visar sig att det krävs två dimensioner snarare än en för att på ett rimligt sätt sammanfatta svaren på de fyra frågorna. Synen på anpassning ifråga om barnuppfostran och jämställdhet å ena sidan kommer därför i den fortsatta analysen att skiljas från synen på anpassning ifråga om klädsel och firandet av högtider.

Tabell 4 Synen på inföddas rättigheter jämfört med invandrades (medelvärden och balansindex)

Enkätfråga	Våg 1		Våg 2		Våg 3	
Politiska rättigheter	0,758	+64	0,755	+63	0,762	+66
Sociala rättigheter	0,684	+51	0,675	+48	0,679	+50
Civila rättigheter	0,542	+12	0,547	+14	0,539	+13

Frågeformulering: Om du jämför en invandrare utan svenskt medborgarskap med en infödd svensk medborgare, vad anser du då bör gälla i fråga om: 1) Politiska rättigheter (t.ex. i fråga om rösträtt i allmänna val), 2) Sociala rättigheter (t.ex. sjukförsäkring, pension och arbetslöshetsersättning), 3) Civila rättigheter (t.ex. när det gäller vilka straff man kan dömas till av en domstol). 0 = Invandraren bör ha mycket bättre villkor än den infödde. 1 = Den infödde bör ha mycket bättre villkor än invandraren. 0.5 = Båda bör ha precis samma villkor.

Frågorna om inföddas rättigheter jämfört med invandrades (se tabell 4) följer T. H. Marshalls (1950) välkända indelning i civila, politiska och sociala rättigheter. I samtliga fall finns en opinion för att infödda bör åtnjuta större rättigheter än invandrade. Men styrkan i denna opinion skiljer sig markant mellan de olika rättighetstyperna. Ifråga om politiska rättigheter är den mycket stark, ifråga om sociala rättigheter något svagare men fortfarande avsevärd, medan den ifråga om civila rättigheter är tämligen svag. En tänkbar förklaring till detta mönster är att de olika rättigheterna uppfattas vara och till väsentlig del också är olika starkt knutna till det svenska medborgarskapet. Någon systematisk förändring av opinionsläget mellan panelvågorna kan i detta fall inte skönjas utan resultaten förblir väsentligen oförändrade under den undersökta perioden.

Dimensionsanalysen visar i detta fall att de tre frågorna visserligen inte speglar mer än en dimension men att såväl stabilitet som inbördes korrelationer är starkare för de båda rättighetstyperna överst i tabellen. Det index som används i den fortsatta analysen baseras därför endast på dessa båda.

Resultaten för den tredje och sista aspekten av integration, den som gäller synen på diskriminering, redovisas i tabell 5. Medelvärdena är i de flesta fall mycket låga, vilket vittnar om att acceptansen för den typ av diskriminerande

handlingar som beskrivs är låg. Ett partiellt undantag utgörs av frågan om val av skola där acceptansen är klart högre utan att för den skull passera skalans mittpunkt. En tänkbar anledning till att just den frågan skiljer ut sig är att skolvalet aktualiserar ett föräldraansvar som kan ses som tyngre vägande än de ekonomiska eller andra hänsyn som det beskrivna beteendet vägs emot i övriga fall.

Tabell 5 Synen på diskriminering av invandrade (medelvärden och balansindex)

Enkätfråga	Våg 1		Våg 2		Våg 3	
På krogen	0,152	-77	0,166	-76	0,172	-74
På arbetsmarknaden	0,129	-81	0,142	-81	0,157	-77
På bostadsmarknaden	0,162	-75	0,176	-74	0,183	-72
I valet av skola	0,348	-36	0,375	-32	0,388	-26

På krogen: En krog vägrar släppa in invandrare eftersom ägaren tror att krogen skulle förlora gäster om den fick rykte om sig att vara ett "invandrarställe"?

På arbetsmarknaden: En arbetsgivare anställer inte invandrare då personalen inte vill ha invandrare som arbetskamrater?

På bostadsmarknaden: En hyresvärd hyr inte ut till invandrare eftersom de boende i området inte vill ha invandrare som grannar?

I valet av skola: En förälder byter skola för sitt barn för att barnet ska hamna i ett område med färre invandrare?

Variablernas ändpunkter: 0 = Helt felaktigt handlande. 1 = Helt riktigt handlande.

När det gäller utvecklingen över tid kan en relativt svag men ändå systematisk förskjutning i riktning mot större diskrimineringsacceptans skönjas under den undersökta perioden. Även här skiljer frågan om skolvalet ut sig i så måtto att förskjutningen där är tydligast.

Dimensionsanalysen pekar även i detta fall på att de fyra frågorna skulle kunna sammanföras till ett enda index. De inbördes korrelationerna är dock svagare mellan den sista frågan och de övriga varför den frågan lämnas utanför det index som fortsättningsvis används.

4.3 Uppfattningar om invandringens effekter

De verklighetsuppfattningar som ingår i undersökningen rör invandringens inverkan på sådana egenskaper hos det svenska samhället som har en stark valens, det vill säga som av de flesta kan antas upplevas som antingen eftersträvansvärda eller hotfulla. Dit hör exempelvis uppfattningar om hur invandringen påverkar arbetsmarknaden, kulturen och kriminaliteten.

Rapporten knyter i detta avseende medvetet an till det utflöde av migrationsrelaterad konfliktteori (Blalock 1967) som handlar om hotbilder och deras effekter på opinionsbildningen i frågor av här aktuellt slag (eng. threat theory). I senare forskning har dessa hotbilder ofta delats in i realistiska kontra symboliska hot (se t.ex. Stephan och Renfro 2002) och båda finns representerade i det undersökningsmaterial analysen grundar sig på.

Noteras kan också att många av de verklighetsuppfattningar undersökningen uppmärksammar svarar mot dem som valts ut för närmare studium som positiva eller negativa gestaltningar av invandringen i en undersökning av hur svensk dagspress rapporterade om ämnesområdet under åren närmast före den period då Migrationspanelen genomfördes (Strömbäck m.fl. 2017). Det faktum att de verklighetsuppfattningar som Migrationspanelen ger oss möjlighet att studera i hög grad svarar mot centrala teman i nyhetsrapporteringen utgör en bekräftelse på att just dessa verklighetsuppfattningar är av hög relevans.

Som framgår av tabell 6 varierar resultaten från en ganska starkt positiv bedömning av invandringens effekter till en ganska starkt negativ. Till de områden där invandringen främst uppfattas ha en positiv inverkan hör det kulturella livet, arbetsmarknaden och ekonomin i största allmänhet medan kriminaliteten uppfattas vara ett område där effekten är klart negativ. När det gäller tilliten och välfärdsstatens ekonomi hamnar den genomsnittliga bedömningen nära den mittpunkt på skalan som implicit anger att effekten är till lika delar positiv och negativ. Den generella bedömningen, slutligen, är svagt positiv.

Liksom för många av de mått som tidigare redovisats kan man skönja en negativ tendens vid en jämförelse mellan våg 1 och 2. Emellertid följs den i detta fall av en uppgång mellan våg 2 och 3 för flertalet av frågorna. De enda undantagen är kriminaliteten och den generella bedömningen.

Dimensionsanalysen visar i detta fall att svaren på de sju frågorna utan problem låter sig sammanfattas med hjälp av ett enda index. Andra typer av observationer som talar mot en sådan lösning lyser också i allt väsentligt med sin frånvaro.

Tabell 6 Uppfattningar om invandringens effekter (medelvärden och balansindex)

Enkätfråga	Våg 1		Våg 2		Våg 3	
Ekonomi	0,597	+34	0,575	+28	0,587	+31
Det kulturella livet	0,672	+52	0,647	+49	0,657	+49
Tilliten	0,500	-1	0,481	-7	0,487	-7
Arbetsmarknaden	0,647	+52	0,640	+51	0,660	+57
Välfärdsstaten	0,513	+4	0,497	-1	0,508	+1
Kriminaliteten	0,342	-57	0,309	-65	0,306	-66
Generellt	0,561	+22	0,529	+13	0,520	+10

Ekonomi: Skulle du säga att det i allmänhet är dåligt eller bra för Sveriges ekonomi att människor från andra länder kommer för att bo här? 0 = Mycket dåligt för ekonomin. 1 = Mycket bra för ekonomin.

Det kulturella livet: Skulle du säga att Sveriges kulturella liv i allmänhet undergrävs eller berikas av att människor från andra länder kommer för att bo här? 0 = Det kulturella livet undergrävs kraftigt. 1 = Det kulturella livet berikas kraftigt.

Tillit: Skulle du säga att Sveriges invånare i allmänhet får mindre eller större förtroende för varandra när människor från andra länder kommer för att bo här? 0 = Mycket mindre förtroende. 1 = Mycket större förtroende.

Arbetsmarknaden: Skulle du säga att människor från andra länder som kommer för att bo här i allmänhet tar jobb från människor i Sverige, eller hjälper de till att skapa nya jobb? 0 = Tar mycket jobb. 1 = Skapar mycket nya jobb.

Välfärdsstaten: De flesta människor som kommer för att bo här arbetar och betalar skatt. De får också del av sjukvård och andra välfärdstjänster. I det stora hela, tror du att de som kommer för att bo här tar ut mer än vad de bidrar med när det gäller detta, eller bidrar de mer än vad de tar ut? 0 = Tar ut mycket mer i det stora hela. 1 = Bidrar mycket mer i det stora hela.

Kriminaliteten: Skulle du säga att det blir större eller mindre problem med kriminalitet i Sverige när människor från andra länder kommer för att bo här? 0 = Mycket större problem med kriminalitet. 1 = Mycket mindre problem med kriminalitet.

Generellt: Skulle du säga att Sverige blir ett sämre eller bättre land att leva i av att människor från andra länder kommer för att bo här? 0 = Mycket sämre land att leva i. 1 = Mycket bättre land att leva i.

4.4 Samhörighetskänslor

Människors upplevelse av socialt avstånd och kollektiv identitet fångas i undersökningen med hjälp av en serie frågor om deras känsla av samhörighet med människor födda i olika delar av världen (se tabell 7). Inte oväntat uppvisar resultaten en fallande skala där samhörighetskänslorna med människor födda i Sverige är starkast och sedan försvagas ju längre bort vi rör oss i geografiskt och kulturellt hänseende. Samhörighetskänslorna med människor födda i Sverige är genomsnittligt ungefär dubbelt så starka som

dem med människor födda i Mellanöstern eller Afrika. Det finns också tecken på att samhörighetskänslorna avseende människor födda i andra delar av världen än Sverige och Västeuropa försvagas något under den undersökta perioden.

Tabell 7 Samhörighetskänslor med människor födda i olika delar av världen (medelvärden)

Enkätfråga	Våg 1	Våg 2	Våg 3
Sverige	0,757	0,758	0,758
Övriga Västeuropa	0,647	0,643	0,650
Östeuropa	0,496	0,473	0,475
M.östern/Nordafrika	0,377	0,353	0,351
Andra delar av Afrika	0,370	0,348	0,344

Frågeformulering: Känslan av samhörighet kan variera mellan olika befolkningsgrupper. Hur stark samhörighet känner du själv med människor födda i: 1) Sverige, 2) Övriga delar av Västeuropa, 3) Östeuropa, 4) Mellanöstern och Nordafrika, 5) Andra delar av Afrika. 0 = Ingen samhörighet alls. 1 = Mycket stark samhörighet.

Dimensionsanalysen visar att mönstret inte låter sig sammanfattas med en enda dimension. Samhörighetskänslorna med människor födda i Sverige är starkt knutna till en dimension och samhörighetskänslorna med människor födda i Mellanöstern och Nordafrika samt andra delar av Afrika till en annan. Svaren på de båda återstående frågorna är till viss del kopplade till båda dimensionerna.

Mot bakgrund av detta mönster kommer jag fortsättningsvis att använda två samhörighetsmått där det ena avser samhörigheten med människor födda i Sverige och det andra samhörigheten med människor födda i Mellanöstern eller Afrika.

Vad som indirekt framgår av medelvärdena i tabellen är att ytterst få av de svarande känner starkare samhörighet med människor födda i Mellanöstern eller Afrika än med människor födda i Sverige. Det allra mesta av variationen återfinns således mellan dem som känner ungefärligen samma känsla av samhörighet med andra människor oavsett var de är födda och dem som känner långt starkare samhörighet med människor födda i Sverige än med dem som är födda i mer geografiskt och kulturellt avlägsna delar av världen.

När de båda samhörighetsmåten samtidigt förs in som potentiella förklaringsfaktorer i en orsaksanalys innebär det i sin tur att effekten av samhörighet med människor födda i Mellanöstern eller Afrika främst kommer att spegla effekten av samhörighet med andra människor i allmänhet. Effekten av samhörighet med människor födda i Sverige kommer istället främst att

spegla den åtskillnad de svarande gör mellan människor födda i Sverige och människor födda i mer geografiskt och kulturellt avlägsna delar av världen.

4.5 Specifika teman i medierapporteringen

I ett försök att knyta undersökningen till händelseutvecklingen i omvärlden med åtföljande medierapportering ställdes i våg 2 och 3 av undersökningen en serie frågor om i vilken utsträckning de svarande under det gångna året följt medierapporteringen på vissa specifika teman som då gavs relativt stor uppmärksamhet i media (se tabell 8). Resultaten visar generellt att de svarande i förhållandevis hög grad säger sig ha följt medierapporteringen om dessa händelser. I allra främsta rummet placerar sig härvid terrordåd i Sverige följt av terrordåd i andra länder, dödsskjutningar i Sverige, sexuella trakasserier eller övergrepp på offentlig plats i Sverige, tiggeri i Sverige och flyktingströmmen till Sverige.

Tabell 8 Uppmärksamhet riktad mot specifika teman i medierapporteringen (medelvärden)

Enkätfråga	Våg 2	Våg 3
Terrordåd i Sverige	0,692	0,687
Terrordåd i andra länder	0,602	0,633
Dödsskjutningar i Sverige	0,608	0,627
Sexuella trakasserier på offentlig plats i Sv.	—	0,639
Utländska gatubarn i Sverige	0,500	0,480
Människohandel i Sverige	0,474	0,466
Väntetiderna för asyl eller uppehållstillstånd	0,470	0,427
Handläggningen av utvisningsärenden	0,492	0,462
Medicinsk åldersbedömning av asylsökande	0,537	0,477
Utländsk arbetskraft som tillfälligt arbetar i Sv.	0,404	0,401
Tiggeri i Sverige	0,593	0,593
Flyktingströmmen till Sverige	0,610	0,571
Flyktingströmmen till EU totalt sett	0,530	0,508

Frågeformulering: Exakt vad man väljer att följa av det som sägs i media varierar från person till person. I vilken utsträckning har du för egen del följt vad som sagts i media om nedanstående ämne under det senaste året? 0 = Har inte alls följt detta. 1 = Har följt detta i mycket hög grad. I följande fall avviker den exakta ordalydelsen hos delfrågorna något från vad som anges i tabellen: 4) Sexuella trakasserier eller övergrepp på offentliga platser i Sverige, 7) Väntetiderna för dem som väntar på besked om asyl eller uppehållstillstånd från det svenska migrationsverket, 8) Svenska myndigheters handläggning av utvisningsärenden, 9) Medicinsk åldersbedömning av personer som söker asyl i Sverige.

Några stora förändringar av den uppmärksamhet de svarande ger medierapporteringen på dessa teman kan inte noteras. I vissa fall kan man skönja

en svag uppgång, i andra fall en svag nedgång och i åter andra en väsentligen konstant nivå.

En dimensionsanalys ger en tvådimensionell lösning där fråga 7–10 (som främst handlar om hur svenska myndigheter agerar) är starkt knutna till den första dimensionen, de första tre frågorna (som främst handlar om dödligt våld) till den andra medan de övriga uppvisar viss tillhörighet till båda dimensionerna. Jag har mot den bakgrunden valt att sammanfatta frågeserien med hjälp av tre olika index där det första bygger på fråga 1–3, det andra på fråga 7–10 och det tredje på övriga frågor så när som på fråga 4 som bara ställdes i våg 3 och därför inte infogades i dimensionsanalysen.

4.6 Stabilitet och förändring på individnivå

I vilken grad och i vilken riktning den migrationsrelaterade opinionen förändrats på aggregerad nivå under den tidsperiod Migrationspanelen täcker har löpande kommenterats i tidigare avsnitt i detta kapitel. Det finns emellertid också anledning att uppmärksamma något som Migrationspanelen — i kraft av att vara just en panel — är särskilt väl ägnad att belysa, nämligen stabiliteten på individnivå. Därmed avses i detta fall det statistiska sambandet mellan enskilda individers verklighetsuppfattningar och värderingar över tid.

Särskilt finns det i detta avseende anledning att redovisa stabiliteten för de sex index som presenterats i tidigare avsnitt i detta kapitel och som i orsaksanalyserna i kapitel 6 utgör det vi söker förklara. Hur de individuella stabilitetskoefficienterna, uppmätta som produktmomentkorrelationen mellan våg 1 och våg 3, ser ut för dessa sex index framgår av den vänstra sifferkolumnen i tabell 9. Eftersom stabiliteten för ett index delvis beror på hur många enskilda enkätfrågor det grundas på redovisas i den högra sifferkolumnen den genomsnittliga stabiliteten per enkätfråga räknat.

Tabell 9 Stabilitet på individnivå mellan våg 1 och 3 (produktmomentkorrelationer)

Index	Hela index	Per fråga
Uppfattning om invandringens effekter (7)	0,834	0,662
Syn på flykting och anhöriginvandring (2)	0,832	0,782
Syn på assimilation: klädsel/högtider (2)	0,732	0,675
Syn på diskriminering av invandrade (3)	0,729	0,657
Syn på assimilation: barnuppf./jämslälldhet (2)	0,619	0,558
Syn på inföddas och invandrades rättigheter (2)	0,448	0,396

Som synes har de olika måtten i tabellen ordnats med utgångspunkt från hur hög stabiliteten är. Verklighetsuppfattningen rörande invandringens effekter hamnar därvid högst. Som framgår av den högra sifferkolumnen är dock anledningen att just detta index grundas på fler enkätfrågor än de övriga. Ser man till stabiliteten per enkätfråga räknat är det istället synen på flykting- och anhöriginvandringens omfattning som hamnar allra högst, medan uppfattningen om invandringens effekter faller till en nivå i paritet med synen på assimilation ifråga om klädsel och firandet av högtider samt synen på diskriminering av invandrade.⁶

Hur höga stabilitetskoefficienterna blir kan i någon mån bero på i hur hög grad de svarande under den aktuella perioden inhämtat ny information som ger dem anledning att förändra sina ställningstaganden. Men som påpekades i kapitel 3 kan de först och främst förväntas spegla hur starkt kristalliserade de aktuella verklighetsuppfattningarna och värderingarna är, det vill säga i hur hög grad de mentalt redan är förankrade i information och överväganden som gör dem mindre benägna att förändras.

Det kan därvid konstateras att de verklighetsuppfattningar och värderingar rörande migration och etnisk integration som står i centrum för denna rapport på ett undantag när (synen på inföddas rättigheter jämfört med invandrades) uppvisar en ganska till mycket hög grad av kristallisering i jämförelse med vad man normalt kan förvänta sig. Förväntningarna styrs i sin tur av undersökningsperiodens längd (ca två och ett halvt år), frågornas karaktär (ställningstaganden i/till enskilda sakfrågor/sakförhållanden) och deras tekniska utformning.

Som framgår av kapitel 3 skulle detta kunna tänkas bero på att de svarande i Migrationspanelen är väsentligt mer intresserade av politik än befolkningen i genomsnitt och med all sannolikhet också tillmäter just migrationsrelaterade frågor större vikt än befolkningen i gemen.

Så visar sig också till någon del vara fallet. Men effekten av dessa förhållanden visar sig vara mindre än man kanske skulle kunnat vänta sig. Den genomsnittliga stabilitetskoefficienten för samtliga sex index uppgår till 0,699 bland samtliga svarande. Bland dem som i våg 2 uppgav sig vara ganska eller mycket intresserade av politik stiger den till 0,706 medan den bland de inte särskilt eller inte alls intresserade faller till 0,666. Även om det finns en skillnad i förväntad riktning är den således ganska blygsam.

⁶ Jfr Strömbäck och Theorin 2018, som visar att inställningen till olika former av invandring uppvisade hög stabilitet även under perioden närmast före den då Migrationspanelen genomfördes.

Väljer vi istället att filtrera de svarande med utgångspunkt från ett mått som kan tänkas vara av än större betydelse för stabiliteten, nämligen den vikt de tillmäter frågor rörande just migration och etnisk integration, blir skillnaden något större. Bland dem som placerade sig över mittpunkten på skalan (se sista måttet i appendix A) i våg 2 stiger den genomsnittliga stabiliteten till 0,726 medan den bland dem som placerade sig på eller under mittpunkten faller till 0,632.

Inte desto mindre kan man på basis av dessa analyser dra slutsatsen att stabilitetskoefficienterna sannolikt bara skulle varit marginellt lägre om de svarande varit fullt representativa för befolkningen i gemen. Den överskattning av stabiliteten som sammansättningen av de svarande i Migrationspanelen ger upphov till kan förväntas uppgå till bara ett fåtal enheter i den andra decimalen.

5. Statistiska modeller för orsaksanalys av paneldata

Som påpekades redan i början av kapitel 1 är paneldata ett av de sätt på vilka man kan lösa det problem som i folkmun går under beteckningen hönan eller ägget. I motsats till vad som är fallet när data insamlats vid en enda tidpunkt behöver man inte längre anta att X påverkar Y snarare än det omvända utan kan empiriskt undersöka orsakssambandet i båda riktningarna, varvid ett av flera tänkbara utfall självfallet är att orsakssambandet inte är enkelriktat utan ömsesidigt.

I panelundersökningarnas barndom föreslogs att analysen lämpligen kunde utföras genom att jämföra korrelationen mellan X_1 (X vid tidpunkt 1) och Y_2 (Y vid tidpunkt 2) med den mellan Y_1 och X_2 . Den av korrelationerna som visade sig vara starkast antogs utvisa det dominerande orsaksförhållandet (Campbell 1963).

Några år senare visade dock Asher (1970) att det inte var fullt så enkelt. Man måste också ta hänsyn till stabiliteten hos de aktuella egenskaperna. Vi vaknar inte varje dag för att på nytt ompröva varje värdering och verklighetsuppfattning utan erinrar oss dem vi redan har och omprövar dem bara när vi inhämtar information som vi tycker ger oss anledning till en sådan omprövning. Hur hög stabiliteten är kan variera mellan olika egenskaper och påverkar storleken hos de ovan beskrivna korrelationerna. En undersökning av hur X_1 påverkar Y_2 bör därför innefatta inte bara dessa två variabler utan även vad som kan betecknas som den släpande (eng. lagged) beroende variabeln, det vill säga Y_1 , bör tillföras som en tänkbar (och vanligen mycket sannolik) orsak till Y_2 .

Emellertid är även en sådan modell otillräcklig. Sambanden mellan de centrala variablerna i modellen kan tänkas vara helt eller delvis spuriösa, det vill säga orsakas av faktorer hos den enskilde eller dennes omgivning som förblir relativt konstanta och ständigt styr åsiktsbildningen i den ena eller andra riktningen. Ett sätt att lösa det problemet är att tillföra mått som kan förmodas ha en sådan inverkan, så som olika mått på social och ekonomisk bakgrund. Därför ingår en rikhaltig uppsättning sådana mått i alla de orsaksanalyser som fortsättningsvis presenteras, även om deras effekt inte särredovisas i tabellerna.

Vilka dessa mått är och när de uppmätts redovisas i appendix B. Många av dem torde knappast kräva någon närmare diskussion men åtminstone ett av dem förtjänar ett särskilt omnämnande, nämligen utbildningsinriktning. Att utbildningsnivå har förhållandevis starka samband med attityder till invandring och etnisk integration är ett lika välbekant som välbelagt faktum. Men eftersom utbildningsinriktning mer sällan blir föremål för mätning är det inte lika välkänt att samma slutsats låter sig dras även i det fallet. Personer med en utbildning inriktad på humaniora, samhällsvetenskap eller beteendevetenskap tenderar exempelvis att uppvisa klart mer invandringsvänliga attityder än dem vars utbildning är inriktad på ekonomi, teknik eller juridik.

Tyvärr medger inte förutsättningarna för denna rapport att effekten av de många mått som presenteras i appendix B särredovisas och diskuteras. Något sådant skulle i alltför hög grad leda uppmärksamheten bort från vad som trots allt är såväl undersökningens som rapportens kärna.

Ytterligare ett sätt att angripa de analytiska problem som relativt konstanta påverkansfaktorer ger upphov till är att inkludera så kallade fasta effekter (eng. fixed effects) i den statistiska modellen. Det innebär i praktiken att varje analysenhet (i detta fall person) tilldelas en egen så kallad dummyvariabel med vars hjälp variationen mellan individer fångas upp så att den variation som återstår att analysera inskränks till den inom individer över tid.

Denna teknik, som är vanligt förekommande vid panelanalys, är tyvärr inte på något enkelt sätt förenlig med önskemålet om att inkludera den släpande beroende variabeln (minneseffekten) i modellen. Om båda tillförs uppstår vid vanlig regressionsanalys en snedvridning (eng. bias) av resultaten (Nickell 1981).

Detta problem löstes i princip av Anderson och Hsiao (1982) som visade att snedvridningen kan undvikas i en panel med minst tre vågor genom att använda så kallade instrumentella variabler. Tekniken utvecklades senare av Arellano och Bond (1991) som visade hur instrumenteringen kan förstärkas i en panel med många vågor, det vill säga paneler där analysenheterna vanligen inte består av personer utan av enheter för vilka långa mätserier är lättare att uppbbringa, exempelvis länder. Tyvärr är den teknik utvecklad av Anderson och Hsiao som vi i praktiken är hänvisade till för Migrationspanelens vidkommande sådan att den inte låter sig tillämpas. De instrument som tekniken vilar på är så svaga, statistiskt sett, att den statistiska precisionen i effektskattningarna blir helt otillräcklig.

Dessbättre finns en annan lösning som ändå låter oss dra fördel av det faktum att undersökningen rymmer inte bara två utan tre egentliga panelvågor. I en

panelundersökning med bara två vågor kan man bara kontrollera för en släpande beroende variabel, nämligen den som kan hämtas från den första vågen. Men i Migrationspanelen kan den beroende variabeln hämtas från våg 3 snarare än våg 2 och den släpande beroende variabeln från såväl våg 1 som våg 2 därmed utnyttjas.

Poängen med detta förfarande är ingalunda att den minneseffekt som en släpande beroende variabel är tänkt att fånga sträcker sig längre tillbaka än den närmast föregående vågen. Men den släpande beroende variabeln från våg 1 förtjänar ändå sin plats i analysen av två andra skäl. För det första kan den antas fungera som ett surrogat (eng. proxy) för de fasta effekter vi helst velat inkludera om det varit möjligt. För det andra motverkar den de problem som kan uppstå till följd av imperfekt reliabilitet hos de mått Migrationspanelen tillhandahåller. De slumpmässiga mätfel som alltid finns i enkätundersökningar gör kontrollen för den släpande beroende variabeln från våg 2 mindre fullständig än den idealt borde vara. Genom att även tillföra den släpande beroende variabeln från våg 1 kan detta problem reduceras. Det minskar i sin tur risken för att de orsaker vi i denna rapport främst intresserar oss för, det vill säga hur X påverkar Y snarare än hur Y påverkar sig själv över tid, uppvisar statistiskt signifikanta effekter även i fall där de reellt sett saknas.

6. Orsak och verkan: Studiens huvudresultat

Efter att ha bekantat oss med såväl de mått som står i fokus som den metod som tillämpas står vi nu till sist redo att presentera den orsaksanalys som utgör undersökningens och rapportens främsta syfte. Som framgår av kapitel 1 är det tre olika typer av egenskaper som vi söker förklara, nämligen uppfattning om invandringens effekter, synen på invandring, och synen på integration, det vill säga förhållandet mellan invandrade och infödda. Samtliga dessa egenskaper spelar en dubbel roll i analysen eftersom de också intar rollen som tänkbar orsak i samtliga de fall där den specifika egenskapen ifråga inte är den vi söker förklara. Som framgår av kapitel 2 tillkommer ytterligare fem typer av faktorer i rollen som tänkbar orsak, nämligen samhörighetskänslor, den svarandes sociala omgivning, tillit, allmänpolitiska ställningstaganden samt medieanvändning.

I enlighet med de metodval som redovisats i kapitel 5 hämtas slutligen den egenskap vi söker förklara, det vill säga den beroende variabeln, genomgående från våg 3. Som kontrollvariabler ingår alltid den släpande beroende variabeln från våg 1 och 2 samt de mått på social och ekonomisk bakgrund som presenteras i appendix B men vars effekt ej särredovisas.

6.1 Synen på flykting- och anhöriginvandringens omfattning

Den centrala fråga som inleder analysen är hur synen på flykting- och anhöriginvandringens omfattning låter sig förklaras med utgångspunkt från de förklaringsperspektiv som tidigare presenterats. Som indirekt framgår av vad som just sagts kan de potentiella förklaringsfaktorer vars effekt vi främst intresserar oss för indelas i sju grupper, alla hämtade från våg 2. Med tanke på att detta är den allra första orsaksanalysen kan det vara på sin plats att närmare redogöra för de enskilda mått som ingår i de olika grupperna och de hypoteser som låter sig formuleras rörande deras inverkan.

Verklighetsuppfattningar: Den första gruppen består av verklighetsuppfattningar i form av det index rörande invandringens effekter som presenteras i kapitel 4, uppfattning om antal asylsökande (som ett mått på invandringstryck) och uppfattning om myndigheters behandling av invandrade jämfört med infödda (se appendix A). Hypotesen är i detta fall att en positiv uppfattning

om invandringens effekter påverkar synen på flykting- och anhöriginvandring i positiv riktning. För de båda andra måtten kan man tänka sig en effekt i såväl positiv som negativ riktning.

Integrationssyn: Den andra gruppen består av de integrationsrelaterade mått som presenteras i kapitel 4, det vill säga synen på i vilken utsträckning invandrade bör anpassa sig till svenska seder och bruk (två olika mått), synen på inföddas rättigheter jämfört med invandrades och synen på diskriminering av invandrade. Hypotesen är i detta fall att höga krav på anpassning, en rättighetssyn till förmån för infödda och hög diskrimineringsacceptans påverkar synen på flykting- och anhöriginvandring i negativ riktning.

Samhörighetskänslor: Den tredje gruppen består av de samhörighetskänslor som presenteras i kapitel 4. Hypotesen är här att starka samhörighetskänslor med människor födda i Sverige påverkar synen på flykting- och anhöriginvandring i negativ riktning medan det omvända gäller för starka samhörighetskänslor med människor födda i Mellanöstern eller Afrika.

Social omgivning: Den fjärde gruppen består av ett index baserat på den svarandes uppskattning av andelen personer med utländsk bakgrund i den närmsta omgivningen (bostadsområdet, arbetsplatsen, barnens skola) samt ett sammanfattande mått på i vilken utsträckning den svarande umgås med personer med utländsk bakgrund (se appendix A). Hypotesen är här att det andra måttet påverkar synen på flykting- och anhöriginvandring i positiv riktning medan det första kan tänkas påverka i såväl positiv som negativ riktning.

Tillit: Den femte gruppen består av olika mått på tillit, närmare bestämt tilliten till olika institutioners förmåga att på ett bra sätt hantera frågor som rör migration och etnisk integration, horisontell tillit (det vill säga tilliten till medmänniskor i största allmänhet) och tillit till infödda i jämförelse med invandrade (se appendix A). Hypotesen är här att hög tillit till institutioner och medmänniskor i allmänhet påverkar synen på flykting- och anhöriginvandring i positiv riktning medan högre tillit till infödda än till invandrade har en påverkan i motsatt riktning.

Allmänpolitiska ställningstaganden: Den sjätte gruppen består av allmänpolitiska ställningstaganden i form av självplacering på vänster-högerskalan samt partisympati (se appendix A). Eftersom dessa båda mått till stor del utgör substitut för varandra inkluderas partisympati bara i form av en särskild så kallad dummyvariabel för det parti som främst skiljer ut sig ifråga om migrationspolitiken, det vill säga Sverigedemokraterna. Hypotesen är i detta

fall att såväl en position till höger som sympatier för Sverigedemokraterna påverkar synen på flykting- och anhöriginvandring i negativ riktning.

Medieanvändning: Den sjunde och sista gruppen består av olika mått på medieanvändning samt ett mått på den vikt den svarande tillmäter frågor som rör migration och etnisk integration i jämförelse med andra samhällsfrågor. Mediefrågorna avser hur mycket tid den svarande lägger ned på att följa samhällsfrågor och politik i media och hur stor del därav som ägnas åt just information om migration och/eller etnisk integration. De handlar därtill om i vilken utsträckning den svarande använder sig av alternativa i jämförelse med traditionella media för att inhämta information om samhällsfrågor och politik, såväl i allmänhet som vad beträffar migration och/eller etnisk integration mer specifikt (två olika mått). Samtliga dessa mått beskrivs närmare i appendix A. Därtill kommer de tre index baserade på frågor om i vilken utsträckning den svarande under det gångna året följt specifika teman i medierapporteringen som presenteras i kapitel 4.

Hypotesen är här att den tid den svarande lägger ned på att följa samhällsfrågor och politik i media påverkar synen på flykting- och anhöriginvandring i positiv riktning medan en tonvikt på alternativa snarare än traditionella media (två olika mått) och höga värden på det index som mäter uppmärksamhet riktad mot terrordåd och dödsskjutningar påverkar den negativt. Vad beträffar övriga mått kan man tänka sig såväl positiva som negativa effekter.

När det gäller fördelningen av den tid den svarande lägger ned på att följa samhällsfrågor och politik i media kan man tänka sig att den har olika stor effekt beroende på hur mycket tid det finns att fördela. Den statistiska modellen inkluderar därför i detta fall en så kallad interaktionseffekt. Det innebär i praktiken att modellen inkluderar inte bara den tid den svarande lägger ned på att följa samhällsfrågor och politik i media och den andel därav som avser information om migration och/eller etnisk integration utan också den matematiska produkten av dessa två variabler.

Samtliga de ovan beskrivna måtten har inledningsvis inkluderats i den statistiska modellen. I syfte att hålla resultatredovisningen inom presentationstekniskt rimliga gränser har därefter de effekter som inte uppnår en statistisk signifikansnivå på minst 0,10 vid tvåsidig test eliminerats en efter en, där den effekt som uppvisar det t -värde som ligger närmast noll ständigt är den som elimineras. Ett partiellt undantag görs härvid för den interaktionseffekt som just beskrivits där de båda variabler som ingår i produkttermen inte bör elimineras så länge produkttermen finns kvar eftersom det vanligen innebär att modellen felspecificeras. Till sist har var och en av de eliminerade effekterna på nytt prövats tillsammans med de kvarstående signifikanta

effekterna för att kontrollera om de i detta läge tillgodoser den signifikansgräns som uppställts. Så har inte varit fallet i någon av de analyser som redovisas i denna rapport.

De effekter som till sist kvarstår efter detta omfattande hypotestest presenteras i tabell 10. De siffervärden som redovisas är de ostandardiserade regressionskoefficienter med åtföljande standardfel som erhålls vid multipel regressionsanalys. Genom att dividera koefficienten med standardfelet kan den som vill själv skapa sig en exakt bild av signifikansnivån. Om exempelvis kvoten uppgår till 1,65 är effekten signifikant på 0,10-nivå, om den uppgår till 1,96 på 0,05-nivå och om den uppgår till 2,58 på 0,01-nivå.

Som väntat har den släpande beroende variabeln från våg 2 en påtaglig effekt. Detsamma gäller den släpande beroende variabeln från våg 1 vars effekt är nästan lika stor. Den visar därmed på ett tydligt sätt varför den förtjänar sin plats i modellen.

Effekten av de återstående variablerna är väsentligt lägre. Även detta är helt i linje med förväntningarna vid panelanalys. Den släpande beroende variabeln (i detta fall två) som registrerar minneseffekten har regelmässigt stor inverkan medan övriga brukar uppvisa klart lägre värden. Vad vi bör ha i minnet är att de senare i en analys av aktuellt slag av metodologiska skäl bara har möjlighet att förklara de förändringar som ägt rum under det dryga år som skiljer våg 3 från våg 2. Analysen är med andra ord utformad på ett sådant sätt att den i jämförelse med många andra gör det ovanligt (men inte otillbörligt) svårt för dessa variabler att uppvisa en signifikant effekt.

Av de sju grupper i vilka de potentiella orsakerna kan indelas visar sig minst en variabel i varje grupp ha en effekt så när som på den grupp som avser samhörighetskänslorna (grupp 3). I den första gruppen (verklighetsuppfattningarna) är det indexet över uppfattningar om invandringens effekter som slår igenom. Den effekten är också den starkaste i tabellen bortsett från dem som representeras av de båda släpande beroende variablerna.

I den andra gruppen (integrationssyn) uppvisar både synen på rättighetsfördelning och synen på diskriminering signifikanta effekter. Det är ett viktigt resultat eftersom det visar sig att synen på invandring och synen på integration inte är orsaksmässigt isolerade från varandra utan uppvisar ett kausalt beroendeförhållande.

**Tabell 10 Orsaker till synen på flykting- och anhörig-
invandringens omfattning**

Förklaringsfaktor	Estimat
Släpande beroende variabler	
Våg 2	0,378 (0,034)
Våg 1	0,335 (0,032)
Verklighetsuppfattningar	
Uppfattning om invandringens effekter	0,131 (0,041)
Integrationssyn	
Syn på etnisk diskriminering	-0,066 (0,026)
Syn på rättighetsfördelning	-0,063 (0,025)
Social omgivning	
Umgänge med personer med utländsk bakgrund	-0,047 (0,026)
Tillit	
Horisontell tillit	0,048 (0,028)
Allmänpolitiska ställningstaganden	
Vänster-högerposition	-0,065 (0,025)
Medieanvändning	
Följda teman: Svenska myndigheters agerande	0,059 (0,023)
Tid nedlagd på samhällsfrågor/politik	0,096 (0,043)
Andel riktad mot migration/integration	0,022 (0,044)
Produkten av de två föregående variablerna	-0,162 (0,085)

Anmärkning: Tabellvärdena är ostandardiserade effektestimat från multipel regressionsanalys åtföljda av respektive standardfel inom parentes. Justerat R^2 är 0,789. Antalet observationer är 791.

I den fjärde gruppen visar sig umgänget med personer med utländsk bakgrund vara den faktor som slår igenom. Effekten går dock inte i väntad riktning utan är negativ istället för positiv, tvärsemot vad kontaktteorin förutspår. De statistiska bivariata sambanden mellan umgänge med personer med utländsk bakgrund och synen på flykting- och anhöriginvandring är förvisso positiva med korrelationer i storleksordningen 0,10. Men i en välkontrollerad kausalmodell blir effekten ändå negativ.

Utfallet skulle kunna förklaras av att den positiva effekten av umgänget förmedlas av andra variabler i modellen. Så visar sig också delvis vara fallet. Om man eliminerar samtliga andra oberoende variabler i modellen utom de släpande beroende och de kontrollvariabler som redovisas i appendix B minskar den negativa effekten något och når inte längre gränsen för statistisk signifikans. Men minskningen är modest och effekten alltjämt negativ snarare än positiv.

Av tillitsmått i den femte gruppen är det främst den horisontella tilliten som visar sig vara av betydelse. De som har hög tillit till sina medmänniskor i

allmänhet påverkas också i positiv riktning i synen på flykting- och anhörig-invandring.

I den sjätte gruppen är det placeringen på vänster-högerskalan som slår igenom. De som står till vänster tenderar att påverkas i positiv riktning, Sympatier för Sverigedemokraterna visar sig däremot inte ha någon större betydelse.

I den sjunde och sista gruppen av potentiella förklaringsfaktorer visar sig ett av de tre index med vars hjälp undersökningen sökt fånga betydelsen av uppmärksamhet riktad mot specifika teman i media vara av betydelse, nämligen det som främst avser svenska myndigheters (i första hand migrationsverkets) agerande. Effekten är positiv vilket vid första anblicken kan synas paradoxalt eftersom medierna ofta förmedlat en tämligen kritisk bild av nämnda agerande i de avseenden som här är aktuella. Om invandrade behandlas illa, borde man då inte bli mer negativ snarare än positiv till ökad invandring? Men det finns förstås andra tänkbara tolkningar, till exempel att den ilska som behandlingen väcker ökar beslutsamheten att fortsätta hjälpa människor i nöd och rätta till svagheter i flyktingmottagandet.

De avslutande raderna i tabellen beskriver intressant nog en interaktions-effekt. Sådana förblir ofta statistiskt icke-signifikanta av det enkla skälet att produkttermen per definition är starkt korrelerad med de båda variabler som ingår i produkten vilket i sin tur gör det svårt att skilja effekten av de tre variablerna åt. Men i detta fall passerar produkttermen gränsen för signifikans tillsammans med den första av de båda variabler som ingår i den.

Tolkningen av de tre effekterna nederst i tabellen kan beskrivas på följande sätt: Människor som ägnar mycket av sin tid åt att ta del av information om samhällsfrågor och politik i media påverkas i positiv riktning i sin syn på flykting- och anhöriginvandring. Men detta gäller främst när den information de tar del av gäller frågor som inte direkt berör migration och etnisk integration. Ju mer specialiserad åt det senare hållet informations-inhämtningen blir, desto mer avtar den positiva effekten för att till sist bli negativ snarare än positiv.

6.2 Uppfattningen om invandringens effekter

Efter att ha undersökt hur bland annat uppfattningar om invandringens effekter påverkar synen på dess omfattning skall vi nu vända på steken och istället ställa frågan om hur värderingar påverkar verklighetsuppfattningen. Den beroende variabeln och dess släpande motsvarigheter utgörs således nu av det index med vars hjälp vi söker fånga de svarandes uppfattningar om

invandringens effekter och dess roll som oberoende variabel ersätts av synen på flykting- och anhöriginvandring. I alla andra hänseenden förblir modellen och analysförfarandet detsamma som tidigare.

Resultaten redovisas i tabell 11. De båda släpande beroende variablerna visar sig återigen ha en mycket stor effekt, denna gång med tydligare åtskillnad i effektstorlek mellan den som är hämtad från våg 2 och den som är hämtad från våg 1. De återstående effekter som passerar signifikansgränsen visar sig dock vara väsentligt färre till antalet än i föregående analys.

Tabell 11 Orsaker till uppfattningen om invandringens effekter

Förklaringsfaktor	Estimat
Släpande beroende variabler	
Våg 2	0,514 (0,038)
Våg 1	0,316 (0,035)
Migrationssyn	
Syn på flykting- och anhöriginvandring	0,061 (0,020)
Social omgivning	
Umgänge med personer med utländsk bakgrund	-0,040 (0,019)
Tillit	
Tillit till infödda jämfört med invandrade	-0,090 (0,027)

Anmärkning: Tabellvärdena är ostandardiserade effektestimat från multipel regressionsanalys åtföljda av respektive standardfel inom parentes. Justerat R^2 är 0,798. Antalet observationer är 818.

Inte desto mindre kan vi registrera tre signifikanta effekter vid sidan av de båda släpande beroende variablerna. Den första av dem påvisar det viktiga faktum att orsakssambandet mellan synen på invandringens omfattning och uppfattningen om dess effekter är reciprok snarare än unilateralt. Den skattade effekten av värderingen på verklighetsuppfattningen är visserligen mindre än den i motsatt riktning men båda finns där. Verklighetsuppfattning och värdering är således i detta fall delvis fångade i en självförstärkande cirkel.

En andra faktor som inte fick något genomslag som förklaring till synen på flykting- och anhöriginvandring får det istället när det gäller uppfattningen om invandringens effekter, nämligen tilliten till infödda jämfört med invandrade. De som har högre tillit till infödda påverkas således i negativ riktning när det gäller uppfattningen om invandringens effekter.

Till sist visar sig återigen umgänget med personer med utländsk bakgrund vara av betydelse. Men även denna gång uppvisar sambandet en riktning som går tvärse mot den vi förväntar oss, det vill säga det är negativt snarare än positivt. Även i andra hänseenden upprepar sig historien. De statistiska bivariata

sambanden mellan umgänge med personer med utländsk bakgrund och uppfattningen om invandringens effekter är således positiva även i detta fall med korrelationer i storleksordningen 0,10. Men i kausalmodellen blir effekten ändå negativ.

Precis som i föregående analys skulle utfallet kunna förklaras med att den positiva effekten av umgänget förmedlas av andra variabler i modellen. Så visar sig också återigen delvis vara fallet. Om man eliminerar samtliga andra oberoende variabler i modellen utom de släpande beroende och de kontrollvariabler som redovisas i appendix B minskar den negativa effekten något och når inte längre gränsen för statistisk signifikans. Men minskningen är återigen modest och effekten alltså negativ snarare än positiv.

6.3 Synen på i vad mån invandrade bör anpassa sig till svenska seder och bruk

Efter att ha undersökt tänkbara orsaker till synen på flyktig- och anhöriginvandring respektive uppfattningar om invandringens effekter, däribland integrationssyn, skall vi nu än en gång vända på kuttingen och istället fråga oss vad som förklarar nämnda integrationssyn.

Vi inleder därvid med de två mått med vars hjälp undersökningen söker fånga synen på i vad mån invandrade bör anpassa sig till svenska seder och bruk ifråga om barnuppfostran och jämställdhet respektive klädsel och firandet av högtider. Resultaten för de förstnämnda av dessa två framgår av tabell 12.

Där vi tidigare sett exempel på hur integrationssyn påverkar migrationssyn ser vi nu exempel på det omvända förhållandet. Synen på flyktig- och anhöriginvandring styr på ett relativt tydligt sätt synen på assimilation i negativ riktning, det vill säga de som är restriktivt inställda till denna typ av invandring påverkas i riktning mot starkare krav på anpassning.

Även verklighetsuppfattningar knutna till invandringen uppvisar i två fall en statistiskt signifikant effekt. Effekten är i båda fallen positiv, det vill säga de som har en positiv uppfattning om invandringens effekter och uppfattar att invandringstrycket (mätt som uppfattning om antal asylsökande) är relativt högt drivs i båda fallen i riktning mot starkare assimilationskrav.

I det förstnämnda fallet är orsaksriktningen något oväntad, inte minst mot bakgrund av att de statistiska bivariata sambanden är negativa snarare än positiva på en nivå i storleksordningen 0,20–0,25 uppmätt som produktmomentkorrelationer. Liksom i tidigare fall kan detta förklaras av att den negativa effekten förmedlas av andra variabler i modellen eller av att dessa

andra variabler påverkar såväl synen på assimilation som uppfattningen om invandringens effekter. Om man eliminerar samtliga andra oberoende variabler i modellen utom de släpande beroende och de kontrollvariabler som redovisas i appendix B förbyts den positiva effekten till en svagt negativ sådan som dock inte når gränsen för statistisk signifikans.

**Tabell 12 Orsaker till synen på i vad mån invandrade bör anpassa sig till svenska seder och bruk ifråga om barn-
uppföstran och jämställdhet**

Förklaringsfaktor	Estimat
Släpande beroende variabler	
Våg 2	0,358 (0,033)
Våg 1	0,313 (0,031)
Migrationssyn	
Syn på flykting- och anhöriginvandring	-0,071 (0,026)
Verklighetsuppfattningar	
Uppfattning om invandringens effekter	0,071 (0,035)
Uppfattning om antal asylsökande	0,036 (0,021)
Samhörighetskänslor	
Samhörighet med infödda	0,065 (0,022)
Samhörighet med födda i Mellanöstern/Afrika	-0,054 (0,023)
Social omgivning	
Umgänge med personer med utländsk bakgrund	0,049 (0,025)
Uppfattad andel utl. bakgr. i social omgivning	-0,082 (0,047)
Medieanvändning	
Tid nedlagd på samhällsfrågor och politik	-0,034 (0,017)
Andel riktad mot migration/integration	0,051 (0,027)
Andel alternativa medier i migration/integration	-0,058 (0,019)
Syn på migrations-/integrationsfrågornas vikt	-0,051 (0,022)

Anmärkning: Tabellvärdena är ostandardiserade effektestimat från multipel regressionsanalys åtföljda av respektive standardfel inom parentes. Justerat R^2 är 0,504. Antalet observationer är 776.

I tidigare analyser har inte samhörighetskänslorna uppvisat någon klart urskiljbar effekt men visar här att även de förtjänar att uppmärksammas. Som väntat är effekten av samhörighet med infödda positiv och effekten av samhörighet med dem som är födda i Mellanöstern eller Afrika negativ.

Liksom i tidigare analyser visar sig den sociala omgivningen spela en viss roll, i detta fall manifesterad inte bara av personligt umgänge med personer med utländsk bakgrund utan också uppfattad andel personer med utländsk bakgrund i den sociala omgivningen i bredare bemärkelse. Liksom tidigare går också den förstnämnda effekten i öväntad riktning, det vill säga umgänget förstärker kraven på anpassning. Förklaringen till detta är väsentligen densamma som i de fall som tidigare redovisats.

I likhet med tidigare analyser uppvisar också flera av måtten på medieanvändning en urskiljbar effekt. Men medan de första två — tid nedlagd på samhällsfrågor/politik och andel riktad mot migration/integration — figurerat i tidigare tabeller framträder de två sista — andel alternativa media inom migrations-/integrationsområdet och synen på migrations-/integrationsfrågornas vikt — här för första gången.

En av effekterna (andel riktad mot migration/integration) är positiv och de övriga tre negativa. Noteras bör att de statistiska bivariata sambanden är svagt positiva i samtliga fall.

Även om man intuitivt kanske skulle vänta sig att orsakerna till synen på anpassning ifråga om barnuppfostran och jämställdhet var väsentligen desamma som ifråga om klädsel och firandet av högtider visar sig så vara fallet bara i mycket begränsad utsträckning. Som framgår av tabell 13 är det bara två av de förklaringsfaktorer som framträdde i föregående tabell som återkommer även här. Den ena är synen på flykting- och anhöriginvandring och den andra den andel av den mediala uppmärksamheten som riktas mot migration/integration. Även om de statistiska bivariata sambanden mellan de båda mått som speglar synen på anpassning är positiva med korrelationer i storleksordningen 0,30–0,35 finns det heller inga tecken på att de påverkar varandra.

Tabell 13 Orsaker till synen på i vad mån invandrade bör anpassa sig till svenska seder och bruk ifråga om klädsel och firandet av högtider

Förklaringsfaktor	Estimat
Släpande beroende variabler	
Våg 2	0,443 (0,032)
Våg 1	0,278 (0,032)
Migrationssyn	
Syn på flykting- och anhöriginvandring	–0,054 (0,031)
Integrationssyn	
Syn på diskriminering av invandrade	0,059 (0,034)
Medieanvändning	
Andel riktad mot migration/integration	0,067 (0,036)
Följda teman: Terrordåd/dödsskjutningar	0,086 (0,040)
Följda teman: Flyktingströmmar/gatub./tiggeri	–0,093 (0,044)

Anmärkning: Tabellvärdena är ostandardiserade effektestimater från multipel regressionsanalys åtföljda av respektive standardfel inom parentes. Justerat R^2 är 0,678. Antalet observationer är 799.

Istället framträder här tre andra mått med en urskiljbar effekt. Det första är synen på diskriminering av invandrade där de som uppvisar större acceptans mot diskriminering styrs i riktning mot starkare krav på anpassning. De övriga två avser den uppmärksamhet som riktats mot två olika teman i media, där hög uppmärksamhet riktad mot terrordåd och dödsskjutningar tenderar att förstärka kraven på anpassning medan hög uppmärksamhet riktad mot flyktingströmmar till Sverige och EU, gatubarn samt tiggeri verkar i motsatt riktning.

6.4 Synen på inföddas rättigheter jämfört med invandrades

Synen på inföddas rättigheter jämfört med invandrades utgör den andra av de tre aspekter Migrationspanelen ger oss möjlighet att studera ifråga om synen på integration. Som framgår av tabell 14 är orsaksmönstret i detta fall påfallande likt det som framträdde vid tidigare försök att förklara synen på anpassning ifråga om barnuppfostran och jämställdhet (se tabell 12). Samtliga fem förklaringsfaktorer som återfinns i tabell 14 återfinns också i tabell 12. Den enda skillnaden är att antalet urskiljbara effekter nu är färre till antalet och att en av de effekter som framträder – synen på migrations-/integrationsfrågornas vikt – nu är positiv snarare än negativ. Det senare innebär i sin tur att de som tillmäter dessa frågor stor vikt tenderar att bli mer benägna att ge inföddas rättigheter företräde framför invandrades.

Migrationssynen – som den kommer till uttryck via synen på flykting- och anhöriginvandring – visar återigen prov på sin styrka som förklaring till synen på integration. Effekten är i detta fall särskilt påtaglig. Även samhörighets-känslorna ger på nytt ett exempel på att de förtjänar att beaktas. Den andel av den mediala uppmärksamhet riktad mot samhällsfrågor och politik som ägnas åt just migrations- och integrationsfrågor får liksom i de båda analyserna i närmast föregående avsnitt genomslag i en riktning som innebär att infödda bör ges företräde framför invandrade. Även den andel alternativa media som därvid utnyttjas framträder här en andra gång. Nu liksom tidigare är effekten negativ snarare än positiv, vilket i detta fall innebär att de som i hög grad använder alternativa media blir mindre benägna att ge infödda företräde framför invandrade.

Tabell 14 Orsaker till synen på inföddas rättigheter jämfört med invandrades

Förklaringsfaktor	Estimat
Släpande beroende variabler	
Våg 2	0,247 (0,036)
Våg 1	0,189 (0,039)
Migrationssyn	
Syn på flykting- och anhöriginvandring	-0,145 (0,034)
Samhörighetskänslor	
Samhörighet med födda i Mellanöstern/Afrika	-0,074 (0,034)
Medieanvändning	
Andel migration/integration	0,114 (0,040)
Andel alternativa media i migration/integration	-0,075 (0,029)
Syn på migrations-/integrationsfrågornas vikt	0,061 (0,034)

Anmärkning: Tabellvärdena är ostandardiserade effektestimat från multipel regressionsanalys åtföljda av respektive standardfel inom parentes. Justerat R^2 är 0,330. Antalet observationer är 786.

6.5 Synen på diskriminering av invandrade

Orsaksmönstret för det tredje och sista exemplet på integrationssyn som Migrationspanelen ger oss möjlighet att studera — synen på diskriminering av invandrade — skiljer ut sig i så måtto att det, trots att det är sist ut, rymmer två faktorer som inte visat prov på någon förklaringskraft i någon av alla tidigare analyser (se tabell 15). Den ena faktorn är sympatier för Sverige-demokraterna som först här framträder med en urskiljbar effekt. Effekten är positiv, det vill säga sympatier med Sverigedemokraterna innebär en påverkan i riktning mot större acceptans för diskriminering. Den andra är synen på assimilation ifråga om klädsel och firandet av högtider. Även denna effekt är positiv, det vill säga starkare krav på anpassning till svenska seder och bruk ifråga om klädsel och firandet av högtider leder till större acceptans för diskriminering.

Tabell 15 Orsaker till synen på diskriminering av invandrade

Förklaringsfaktor	Estimat
Släpande beroende variabler	
Våg 2	0,401 (0,039)
Våg 1	0,298 (0,037)
Integrationssyn	
Syn på assimilation: klädsel/högtider	0,067 (0,021)
Samhörighetskänslor	
Samhörighet med födda i Mellanöstern/Afrika	-0,084 (0,026)
Tillit	
Tillit till infödda jämfört med invandrade	0,078 (0,044)
Allmänpolitiska ställningstaganden	
Partisynpat: Sverigedemokraterna	0,069 (0,018)
Medieanvändning	
Andel alternativa media i migration/integration	-0,046 (0,022)

Anmärkning: Tabellvärdena är ostandardiserade effektestimat från multipel regressionsanalys åtföljda av respektive standardfel inom parentes. Justerat R^2 är 0,658. Antalet observationer är 795.

Ytterligare en av de faktorer som här visar sig ha en urskiljbar effekt utan att ha haft det i flertalet tidigare analyser är tillit till infödda i jämförelse med invandrade. Effekten är även i detta fall positiv, vilket innebär att större tillit till infödda än till invandrade innebär en påverkan i riktning mot större acceptans för diskriminering.

De återstående två mått som här har en urskiljbar effekt är i motsats till de redan nämnda bekanta från flera av de närmast föregående analyserna, nämligen samhörighet med människor födda i Mellanöstern eller Afrika och andel alternativa media som kommer till användning vid inhämtande av information om migration och integration. I likhet med tidigare är effekten i båda fallen negativ, vilket innebär att starka samhörighetskänslor av angivet slag och en medieanvändning med tonvikt på alternativa media minskar acceptansen för diskriminering.

7. Slutsatser

De centrala frågor som inledningsvis formuleras i denna rapport handlar om hur verklighetsuppfattningar och olika slag av värderingar avseende migration och etnisk integration påverkar varandra. I vilken utsträckning går det att finna belägg för påverkan i den ena, den andra eller båda riktningarna? Och hur ser orsaksmönstret närmare bestämt ut?

När vi nu nått den punkt i framställningen där dessa övergripande frågor låter sig besvaras kan det till att börja med konstateras att det inte råder någon brist på belägg för existensen av denna typ av samband. De är tvärtom vanligt förekommande.

I tre fall ger resultaten vid handen att sambandet är ömsesidigt snarare än enkelriktat. Det gäller till att börja med relationen mellan uppfattningar om hur invandringen påverkar olika egenskaper hos det svenska samhället å ena sidan och åsikter om flykting- och anhöriginvandringens omfattning å den andra. Det statistiska sambandet är positivt i båda orsaksriktningarna, det vill säga uppfattningen att invandringen har en gynnsam inverkan på det svenska samhället står i samklang med åsikten att invandringens omfattning bör bibehållas eller ökas.

Som påpekades redan i inledningen till denna rapport står båda sambanden i överensstämmelse med Leon Festingers (1957) generella teori om kognitiv dissonans enligt vilken människor generellt sett strävar efter att uppnå konsistens mellan tankegångar som uppfattas vara logiskt förknippade. Men medan den ena orsaksriktningen, den från verklighetsuppfattning till värdering, är ett uttryck för en rationell psykologisk process är den i motsatt riktning ett tecken på irrationalitet. När som i detta fall båda orsaksriktningarna föreligger ger det upphov till en självförstärkande cirkel som gör det svårare för ny information att få genomslag.

Ytterligare exempel på en sådan självförstärkande cirkel är sambandet mellan synen på i vad mån invandrade bör anpassa sig till svenska seder och bruk ifråga om klädsel och firandet av högtider å ena sidan och synen på diskriminering av invandrade å den andra. Det statistiska sambandet är även här positivt i båda orsaksriktningarna, det vill säga starkare krav på anpassning står i samklang med större acceptans för diskriminering. Men i motsats till föregående fall handlar det här om två olika värderingar, båda aspekter av synen på integration, som ömsesidigt förstärker varandra. Det är

därför inte möjligt att avgöra i vilken utsträckning den självförstärkande cirkeln rymmer inslag av irrationalitet.

Det tredje och sista exemplet på en självförstärkande cirkel är sambandet mellan synen på flykting- och anhöriginvandring å ena sidan och synen på inföddas rättigheter jämfört med invandrades å den andra. Sambandet är i detta fall negativt i båda orsaksriktningarna, det vill säga en restriktiv syn på flykting- och anhöriginvandring står i samklang med rättighetssyn som ger infödda företräde framför invandrade. Men sambandens tecken beror inte bara på hur verkligheten är beskaffad utan också på hur variablerna tekniskt sett utformats. Vad som sakligt sett utmärker detta fall i jämförelse med det närmast föregående är således inte sambandens tecken utan att det utgör ett exempel på att synen på migration å ena sidan och synen på integration å den andra ömsesidigt påverkar varandra.

Det finns ytterligare exempel på att migrationssyn och integrationssyn inte lever sina liv isolerade från varandra utan tvärtom utgör kommuniserande kärn. Dit hör främst det faktum att synen på flykting- och anhöriginvandring har en urskiljbar effekt på synen på i vad mån invandrade bör anpassa sig till svenska seder och bruk ifråga om såväl barnuppfostran och jämställdhet som klädsel och firandet av högtider. Skillnaden i jämförelse med tidigare nämnda fall är att det inte finns några tydliga tecken på att sambanden är ömsesidiga. De pekar däremot på att synen på invandringens omfattning spelar en viktig roll för åsiktsbildningen även i frågor som gäller etnisk integration.

7.1 Kompletterande förklaringar

Vid sidan av de centrala resultat som ovan presenterats ger analysen också möjlighet att besvara frågor avseende de fem kompletterande typer av förklaringar som inledningsvis formulerades och tillfördes analysen både som en form av statistisk kontroll och som en referenspunkt för jämförelser.

Samhörighetskänslor: Resultaten ger inga belägg för att samhörighetskänslor är av någon större betydelse för synen på migration eller därtill knutna verklighetsuppfattningar. Däremot finns här urskiljbara effekter vad beträffar tre av de fyra mått på integrationssyn som uppmärksammas i analysen. Samhörighetskänslor med människor födda i Mellanöstern eller Afrika tenderar således att leda till lägre krav på att invandrade skall anpassa sig till svenska seder och bruk ifråga om barnuppfostran och jämställdhet, större stöd för invandrades rättigheter i jämförelse med inföddas och mindre acceptans för diskriminering av invandrade. I det första av dessa tre avseenden har också samhörighetskänslor med infödda en effekt i motsatt riktning.

Sociala omgivning: Ifråga om det förklaringsperspektiv som aktualiserar den sociala omgivningens betydelse har två olika mått kommit till användning: ett som avser andel personer med utländsk bakgrund i den sociala omgivningen i bredare bemärkelse (boende, arbetsliv och skola) och ett annat som avser det egna umgänget med personer med utländsk bakgrund. Måtten skiljer sig åt i det uppenbara avseendet att det senare måttet i väsentligt högre grad är ett uttryck för egna val och kan antas spegla positiva känslor för de människor umgänget avser.

Intressant nog visar sig andel personer med utländsk bakgrund i den bredare sociala omgivningen bara ha en urskiljbar effekt i en av de sex orsaksanalyser som genomförts, nämligen det som avser synen på i vad mån invandrade bör anpassa sig till svenska seder och bruk ifråga om barnuppfostran och jämställdhet. En hög andel personer med utländsk bakgrund i den sociala omgivningen leder i det fallet till lägre krav på anpassning.

Det personliga umgänget visar sig vara av större betydelse i så måtto att det har en effekt i tre av de sex orsaksanalyserna: synen på flykting- och anhöriginvandring, uppfattningen om invandringens effekter och synen på i vad mån invandrade bör anpassa sig till svenska seder och bruk ifråga om barnuppfostran och jämställdhet. Emellertid är effekten i samtliga tre fall motsatt den förväntade. De som till stor del umgås med personer med utländsk bakgrund tenderar således att bli mer restriktiva till flykting- och anhöriginvandring, se mer negativt till invandringens effekter och ställa större krav på anpassning till svenska seder och bruk.

Tillit: Av de tre mått på tillit som prövats i orsaksanalyserna visar sig ett helt sakna urskiljbara effekter, nämligen tilliten till olika samhällsinstitutioners förmåga att hantera frågor rörande migration och etnisk integration. Generell horisontell (medmänsklig) tillit har en urskiljbar effekt i bara ett fall, nämligen genom att påverka syn på flykting- och anhöriginvandringens omfattning i positiv riktning. Det mått på horisontell tillit där tilliten till infödda jämförs med tilliten till invandrade hävdar sin potential som förklaringsfaktor något bättre. En urskiljbar effekt uppenbarar sig här i två fall, nämligen vad beträffar uppfattningen om invandringens effekter på det svenska samhället och ifråga om synen på diskriminering av invandrade. Som väntat innebär högre förtroende för infödda en mer negativ syn på invandringens effekter och större acceptans för diskriminering.

Allmänpolitiska ställningstaganden: Frågor gällande migration och etnisk integration har vid det här laget varit tydligt partipolitiserade i ett drygt decennium. Det är mot den bakgrunden anmärkningsvärt att de två mått på allmänpolitiska ställningstaganden som prövats får så litet genomslag i de

orsaksanalyser som genomförts. Självplacering på vänster–högerskalan visar sig ha en urskiljbar effekt i bara ett fall nämligen synen på flykting- och anhöriginvandring där de som står till höger tenderar att bli mer restriktiva. Samma sak gäller sympatier med Sverigedemokraterna, som ger upphov till större acceptans för diskriminering av invandrade. Anmärkningsvärt är också att den sistnämnda effekten inte avser det område som kan sägas utgöra kärnan i Sverigedemokraternas politik (synen på flykting- och anhöriginvandringens omfattning) utan tvärtom ett område man undviker att betona (acceptans för diskriminering av invandrade).⁷

Noteras kan att de uteblivna tecknen på att Sverigedemokraterna annat än undantagsvis bidrar till att driva sina sympatisörers ställningstaganden inom migrations- och integrationsområdet i en bestämd riktning uteblir även vid en mer generös prövning än den som tidigare redovisats. Även när alla mått på värderingar och verklighetsuppfattningar inom området migration och etnisk integration elimineras i rollen som förklaringsfaktorer förblir effekten icke-signifikant i samtliga de fall där den tidigare varit det.

Medieanvändning: Inte mindre än sju olika mått har använts i orsaksanalyserna för att söka fånga medias betydelse. De kompletteras av ytterligare ett mått avseende de svarandes syn på vikten av frågor rörande migration och etnisk integration i jämförelse med andra samhällsfrågor.

Minst ett och vanligen flera av dessa sammanlagt åtta mått har också en urskiljbar effekt i fem av de sex orsaksanalyser som redovisats. Den beroende variabel som i minst utsträckning påverkas av medieanvändningen visar sig, överraskande nog, vara verklighetsuppfattningen rörande invandringens effekter snarare än något av värderingsmåten.

En gemensam nämnare hos dessa effekter är att de som ägnar en stor andel av den tid de lägger ned på att följa samhällsfrågor och politik i media åt just information avseende migration och integration och/eller anser området vara av stor vikt i jämförelse med andra samhällsfrågor tenderar att påverkas i riktning mot en restriktiv syn på flykting- och anhöriginvandring, större krav på invandrades anpassning till svenska seder och bruk och ökat stöd för inföddas rättigheter framför invandrades.

⁷ I en tidigare analys av nederländska och svenska paneldata från perioden närmast före den som Migrationspanelen omfattar fann Hartevelde, Kokkonen och Dahlberg (2017) stöd för hypotesen att en intention att rösta på det nederländska Frihetspartiet respektive Sverigedemokraterna gav upphov till en mer restriktiv syn på flyktinginvandring. Även om släpande beroende variabler ingår i analysen saknas kontroller för andra tänkbara förklaringsfaktorer (däribland självplacering på en vänster–högerskala). Detta är en bland flera tänkbara anledningar till att resultaten skiljer sig åt.

Särskilt mot bakgrund av att de migrationsrelaterade frågorna efter migrationskrisen 2015 tillvunnit sig en tätposition i befolkningens bedömning av vad som utgör centrala samhällsproblem är detta ett viktigt resultat. Det innebär att den ökade uppmärksamhet dessa frågor fått med all sannolikhet bidragit till en vindkantring i opinionen som gynnar Sverigedemokraterna och partier som helt eller delvis företräder likartade åsikter.

Ytterligare en gemensam nämnare är att de som till stor del använder sig av alternativa snarare än traditionella media vid inhämtande av information om migrationsrelaterade frågor visar tecken på att påverkas i en riktning motsatt den ovan angivna trots att de statistiska bivariata korrelationerna inte ger anledning att förvänta sig ett samband i denna riktning.

Noteras kan avslutningsvis att de mått på uppmärksamhet riktad mot bestämda teman i medierapporteringen som Migrationspanelen tillhandahåller åtminstone punktvist resulterar i urskiljbara effekter. Den uppmärksamhet som riktas mot svenska myndigheters agerande har en urskiljbar positiv effekt på synen på flykting- och anhöriginvandringens omfattning. Likaså förstärker den uppmärksamhet som riktas mot terrordåd och dödsskjutningar kraven på att invandrade skall anpassa sig till svenska seder och bruk ifråga om klädsel och firandet av högtider, medan den uppmärksamhet som riktas mot flyktingströmmar, gatubarn och tiggeri verkar i motsatt riktning.

Mot bakgrund av att det i många fall visat sig svårt att fånga medias inverkan på opinionsläget i den här typen av undersökningar måste utbytet i detta fall generellt sett betraktas som ovanligt gott. Det är samtidigt mycket som talar för att medias betydelse skulle framstå som än större om det varit möjligt att mäta den på ett än mer förfinat sätt än vad Migrationspanelens design medgett, exempelvis i form av uppmärksamhet riktad mot enskilda media och enskilda händelser snarare än mot typer av media och typer av händelser.

8. Rapportens bidrag

Den orsaksanalys som redovisats i denna rapport skiljer sig i en rad viktiga avseenden från flertalet andra som på individnivå sökt förklara hur migrationsrelaterade opinioner formas. Analysen vilar inte på någon omnibusundersökning utan på en undersökning som skräddarsyttts för sitt ändamål. Den bygger inte på statistiska tvärsnittsdata utan på dynamiska data i form av en flerstegs panelundersökning. Den förutsätter inte något antagande om att de orsakssamband som studeras är enkelriktade utan gör orsakssambandets riktning till en empirisk fråga. Den inkluderar såväl centrala värderingar som verklighetsuppfattningar. Den fokuserar inte bara på synen på invandring utan också på integration. Den förutsätter inte att verklighetsuppfattningar och olika former av värderingar lever sitt eget liv oberoende av varandra utan studerar tvärtom de potentiellt ömsesidiga orsakssambanden dem emellan. Den inkluderar ett flertal tänkbara orsaker vid sidan av dessa ömsesidiga samband såsom samhörighetskänslor, social omgivning, horisontell och vertikal tillit, allmänpolitiska ställningstaganden och medieanvändning. Den kontrollerar slutligen genomgående för en relativt rik uppsättning av i sammanhanget relevanta mått på social och ekonomisk bakgrund.

Sammantaget innebär dessa egenskaper att de resultat och slutsatser som redovisas i kapitel 6 och 7 dels kan göra anspråk på att vara bättre belagda än i många tidigare undersökningar, dels har ett större innehållsligt omfång än vad som vanligen är fallet. Genom att i en gemensam analys samtidigt testa många av de tänkbara orsakerna och göra det på ett sätt som beaktar så många som möjligt av de tänkbara hoten mot resultatens validitet gör att rapporten förhoppningsvis ger såväl en mer fullständig som bättre belagd bild av orsaksmönstren än många tidigare undersökningar.

De styrkor av ovan nämnt slag som analysen uppvisar betyder självfallet inte att den är invändningsfri. En svaghet som påtalas i flera tidigare delar av rapporten är att den grupp människor som i praktiken blivit föremål för undersökning inte kan göra några rent statistiska anspråk på att vara representativa för den i Sverige bosatta befolkningen trots att det slumpvisa urval från vilket de är hämtade är det. Det stora bortfall som utmärker så kallade webenkäter gör att de svarande systematiskt avviker från befolkningen i vissa avseenden (se kapitel 3).

För orsaksanalysens vidkommande är den viktigaste avvikelserna att de som deltagit i undersökningen är väsentligt mer intresserade av politik än befolkningen i genomsnitt. Med all sannolikhet är de också, och i kanske än

högre grad, mer intresserade av just frågor rörande invandring och integration än befolkningen i gemen. Som påpekas i kapitel 3 kan detta förväntas innebära att den undersökta gruppens värderingar och verklighetsuppfattningar är mer kristalliserade och därför uppvisar högre individuell kontinuitet än den genomsnittliga befolkningen. Det kan också förväntas innebära att de bivariata (i motsats till multivariata) statistiska sambanden mellan beroende och oberoende variabler är starkare än normalt.

Den analys som redovisas i sista delen av kapitel 4 pekar på att sådana förväntningar är befogade. Dock indikerar den också att de aktuella sambanden förändras i relativt begränsad utsträckning. Det finns därför ringa skäl att tro att orsaksanalysens resultat mer än marginellt påverkas av de svarandes stora intresse för politik, särskilt invandrings- och integrationspolitik.

Ytterligare en omständighet som förtjänar att kommenteras är den specifika tidsperiod under vilken Migrationspanelen genomfördes. Som påpekades redan i kapitel 1 är detta en period då migrationsrelaterade frågor tilldragit sig ovanligt hög uppmärksamhet och därtill uppvisat en högre grad av partipolitisering än tidigare. Ett par av de slutsatser som presenterats i föregående kapitel påverkas sannolikt av dessa förhållanden.

Den ena är betydelsen av den uppmärksamhet den enskilde riktar mot migrationsrelaterade frågor. Som tidigare konstaterats tenderade hög uppmärksamhet riktad mot dessa frågor att under den undersökta perioden leda till en mer restriktiv syn på invandring, starkare krav på att invandrade skall anpassa sig till svenska seder och bruk, ökat stöd för inföddas rättigheter framför invandrades och större acceptans för diskriminering av invandrade. Att dessa effekter finns där och går i nämnd riktning beror sannolikt åtminstone delvis på att migrationsfrågornas framträdande plats på dagordningen hänger samman med en samhällsutveckling som gav stort utrymme för negativa nyheter om invandring och invandrade.

Den andra slutsats som sannolikt påverkas gäller betydelsen av allmänpolitiska ställningstaganden. Den ökade partipolitisering som migrationsfrågorna genomgått under perioden från 2010 och framåt gör sannolikt dessa effekter starkare än de varit om undersökningen genomförts för något decennium sedan.

Som framgått av tidigare kapitel avser orsaksanalysen av metodologiska skäl noga taget bara de förändringar i de svarandes värderingar och verklighetsuppfattningar som inträffat under den period på drygt ett år som skiljer våg 2 av Migrationspanelen från våg 3. Hade den perioden varit längre hade med all säkerhet effekten av de släpande beroende variabler som representerar

minnets inverkan varit mindre och effekten av andra faktorer relativt sett större än vad som här redovisats. Att det förhåller sig så är viktigt att beakta vid tolkningen av effekternas storlek såväl i absolut bemärkelse som i jämförelse med varandra.

Ingen av de många hypoteser som testats i denna rapport gör anspråk på originalitet i så måtto att de aldrig framförts tidigare. I exakt hur hög utsträckning de blivit föremål för uppmärksamhet i befintlig forskning varierar från fall till fall men ingen av dem torde representera en helt vit fläck på kartan i teoretiskt hänseende. Den nya kunskap denna rapport förhoppningsvis bidrar med är således främst av empirisk snarare än teoretisk natur.

Vissa av de tänkbara orsakssamband som här undersökts har i tidigare forskning sällan blivit föremål för empirisk prövning. Det gäller särskilt de potentiellt ömsesidiga sambanden mellan värderingar och verklighetsuppfattningar och mellan olika typer av värderingar sinsemellan, så som exempelvis synen på invandring å ena sidan och synen på integration å den andra. Vissa av dessa samband har visserligen prövats tidigare, särskilt verklighetsuppfattningarnas inverkan på migrationssynen. Men en systematisk prövning under jämförbara förhållanden av i vilken utsträckning sambanden är ömsesidiga tillhör ovanligheterna.

Vid sidan av de samband som just berörts har rapporten sökt pröva betydelsen av ytterligare fem typer av förklaringsfaktorer: samhörighetskänslor, social omgivning, horisontell och vertikal tillit, allmänpolitiska ställningstaganden och medieanvändning. Många av dessa har i ganska hög grad blivit föremål för tidigare forskning, möjligen med partiellt undantag för samhörighetskänslor och vissa av de mått på medieanvändning som Migrationspanelen tillhandahåller. Rapportens bidrag består på den här punkten främst i att samtliga dessa faktorer samtidigt ställs mot varandra i en prövning som vinnlägger sig om att så långt möjligt minimera de många hot mot validiteten som varje orsaksanalys har att värna sig mot.

Samhällsvetenskaplig forskning bidrar mer sällan med direkta recept på vad som bör göras på det ena eller andra området och den här rapporten utgör säkert inget undantag från den regeln. Vad sådan forskning däremot ofta kan erbjuda är ett korrektiv gentemot föreställningar och påståenden som inte håller streck. Min förhoppning är att denna rapport i det avseendet skall ge ett inte oväsentligt bidrag till alla dem som undrar över och diskuterar vad som formar värderingar och verklighetsuppfattningar på det migrationspolitiska området. Sådana undringar och diskussioner är på intet sätt begränsade till forskarvärlden utan återfinns överallt i vårt samhälle, i det privata såväl som offentliga rummet.

Referenser

- Allport, G. W. (1954) *The Nature of Prejudice*. Perseus Books, Cambridge, Massachusetts.
- Anderson, T. W. och C. Hsiao (1982) Formulation and Estimation of Dynamic Models Using Panel Data. *Journal of Econometrics*, årgång 18, s. 47–82.
- Arellano, M. och S. Bond (1991) Some Tests of Specification for Panel Data: Monte Carlo Evidence and an Application to Employment Equations. *Review of Economic Studies*, årgång 58, s. 277–297.
- Blalock, H. M. (1967) *Toward a Theory of Minority-group Relations*. Wiley, New York.
- Campbell, D. T. (1963) From Description to Experimentation: Interpreting Trends as Quasi-Experiments, i Harris, C. W. (red.) *Problems in Measuring Change*. University of Wisconsin Press, Madison, s. 212–243.
- Delmi (2017) Program och strategi 2017–2020, Delegationen för migrationsforskning, Justitiedepartementet, Stockholm.
- Demker (2019) Migrationsfrågorna som ideologisk lots: Partipolitiserings och polarisering, i Öberg, P. och A. Bergström (red.), *Storm och Stiltje*, SOM-institutet, Göteborgs universitet, Göteborg.
- Eisele, P (2017) Recruitment to the Migration Attitudes Panel: Recruitment Rates and Demographic Differences. LORE Methodological Note 2017:2, LORE, Göteborgs universitet.
- Festinger, L. (1957). *A Theory of Cognitive Dissonance*. Stanford University Press, Stanford, Kalifornien.
- Hedberg, P. och S. Holmberg (2016) Vägning för politiskt intresse med hänsyn taget till svarsbortfallet i Valundersökningarna. Rapport 2016:03, Valforskningsprogrammet, Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Heise, D. R. (1970) Causal Inference from Panel Data. *Sociological Methodology*, årgång 2, s. 3–27.
- Holmberg, S. (1981) *Svenska väljare*. LiberFörlag, Stockholm.

-
- Höjer, H. (2020) Svenskarna blir mindre toleranta. *Forskning & Framsteg*, årgång 20, nummer 2.
- Kunda, Z. (1990). The Case for Motivated Reasoning. *Psychological Bulletin*, årgång 108, nummer 3, s. 480–498.
- Levine, D. N. E. B. Carter och E. M. Gorman (1976). Simmel's Influence on American Sociology. *American Journal of Sociology*, årgång 81, nummer 4, s. 813–845.
- Marshall, T. H. (1950) *Citizenship and Social Class and Other Essays*. Cambridge University Press, Cambridge, England.
- Martinsson, Johan (2021) De politiska sakfrågorna inför valet 2022 — Hur ser spelplanen ut?, i Andersson, U., A Carlander, M. Grusell och P. Öberg (red), *Ingen anledning till oro (?)*. SOM-institutet, Göteborgs universitet, Göteborg.
- Harteveld, E. A. Kokkonen och S. Dahlberg (2017) Adapting to party lines: the effect of party affiliation on attitudes to immigration. *West European Politics*, årgång 40, nummer 6, s. 1177–1197.
- Nickell, S. (1981) Biases in Dynamic Models with Fixed Effects. *Econometrica*, årgång 49, s. 1399–1416.
- Niemi, R. G. och A. Westholm (1984) Issues, Parties, and Attitudinal Stability: A Comparative Study of Sweden and the United States. *Electoral Studies*, årgång 3, s. 65–83.
- Putnam, R. D. (2007) *E pluribus unum*. Diversity and Community in the Twenty-first Century. The 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian Political Studies*, årgång 30, nummer 2, s. 137–174.
- Putnam, R. D., R. Leonardi och R. Y. Nanetti (1993) *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- SCB (2018-06-05) "Partisypatiundersökningen maj 2018".
<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/demokrati/partisypatier/partisypatiundersokningen-psu/pong/statistiknyhet/partisypatiundersokningen-psu-i-maj-2018---val-idag/> (2021-05-10).
- Stephan, W. G. och C. L. Renfro (2002) The Role of Threats in Intergroup Relations, i Mackie, D. och E. R. Smith (red.), *From Prejudice to Intergroup Emotions*. Psychology Press, New York, s. 191–208.

Strömblad, P. (2003) *Politik på stadens skuggsida*. Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala.

Strömbäck, J., F. Andersson och E. Nedlund (2017) *Invandring i medierna: Hur rapporterade svenska tidningar åren 2010–2015. Rapport 2017:6*, Delegationen för Migrationsstudier, Stockholm.

Strömbäck, J. och N. Theorin (2018) *Attityder till invandring: En analys av förändringar och medieeffekter i Sverige 2014–2016*. Rapport 2018:4, Delegationen för Migrationsstudier, Stockholm.

Sunstein, C. (2001) *Republic.com*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey.

Wark, C och J.F. Galliher (2007) Emory Bogardus and the Origins of the Social Distance Scale. *The American Sociologist*, årgång 38, nummer 4, s. 383–395.

Appendix A: Variabler i orsaksanalysen vars effekt särredovisas

Vid sidan av de variabler som presenteras i kapitel 4 ingår även följande i de orsaksanalyser som presenteras varvid statistiskt signifikanta effekter i förekommande fall särredovisas.

Uppfattning om antalet asylsökande

Ungefär hur många personer tror du sökte asyl i Sverige under år ...? Årtalet var i varje våg det senaste år då uppgift om antal asylsökande var tillgänglig. Svaren avgavs på en elvagrädig skala från "färre än 25 000" (kodat 0) till "fler än 500 000 (kodat 1). Medelvärde i våg 2 (då angivet årtal var 2016) är 0,299.

Uppfattning om myndigheters behandling av infödda jämfört med invandrade

Om den svarande är invandrad: Hur tror du att människor som är födda i Sverige behandlas av offentliga myndigheter, jämfört med människor som liksom du har kommit till Sverige från ett annat land?

Om den svarande är infödd: Hur tror du att människor som har kommit till Sverige från ett annat land behandlas av offentliga myndigheter, jämfört med människor som liksom du är födda i Sverige.

Svaren avgavs på en elvagrädig skala från "mycket sämre" (kodat 0) till "mycket bättre" (kodat 1). De båda frågorna har i efterhand sammanförts till en variabel där 0 innebär att den svarande tror att infödda behandlas mycket sämre än invandrade och 1 att de behandlas mycket bättre än invandrade. Medelvärdet på denna variabel i våg 2 är 0,549.

Uppfattning om andel personer med utländsk bakgrund i den sociala omgivningen

1. Om du tänker på hela Sverige, ungefär hur många procent skulle du säga har utländsk bakgrund, det vill säga har antingen själva invandrat eller har åtminstone en förälder som gjort det?
2. Om du istället tänker på ditt bostadsområde, ungefär hur många procent skulle du då säga har utländsk bakgrund?

-
3. Och om du tänker på din arbetsplats eller den del av den som du kan överblicka, ungefär hur många procent skulle du då säga har utländsk bakgrund?
 4. Och om du tänker på ditt (yngsta) hemmavarande barns skola, ungefär hur många procent av eleverna skulle du säga har utländsk bakgrund?

Svaren avgavs på en 21-gradig skala från 0 % (kodat 0) till 100 % (kodat 1). Den variabel som används i orsaksanalysen är ett index baserat på den svarandes medelvärde på de tre sistnämnda frågorna. Eftersom fråga 3 och 4 bara ställdes till dem som var förvärvsarbetande respektive hade hemmavarande barn i skolåldern har övriga tilldelats medelvärdet på respektive fråga, vilket i sin tur innebär att värdet inte inverkar styrande på regresskoefficienterna. Medelvärdet för indexet i våg 2 är 0,193.

Umgänge med personer med utländsk bakgrund

Hur skulle du sammanfattningsvis vilja beskriva ditt eget umgänge? Svaren avgavs på en elvagraderad skala från "umgås enbart med personer *utan* utländsk bakgrund" (kodat 0) till "umgås enbart *med* personer med utländsk bakgrund" (kodat 1) med mittpunkten markerad "lika delar". Medelvärdet i våg 2 är 0,317.

Tillit till olika institutioners förmåga att hantera frågor som rör migration och etnisk integration

Allmänt sett, hur stort förtroende känner du för följande institutioners förmåga att på ett bra sätt hantera frågor som rör migration och etnisk integration? 1) Regeringen, 2) Riksdagen, 3) De myndigheter som ska verkställa regeringens och riksdagens beslut. Svaren avgavs på en skala från "inget förtroende alls" (kodat 0) till "mycket stort förtroende" (kodat 1). Den variabel som används i orsaksanalysen är ett index baserat på den svarandes medelvärde på de tre delfrågorna. Medelvärdet på detta index i våg 2 är 0,410.

Horisontell tillit

Här följer nu några frågor om hur du ser på andra människor.

1. Tycker du på det hela taget att man kan lita på de flesta människor eller tycker du att man inte kan vara nog försiktig i umgänget med människor? Svaren avgavs på en elvagraderad skala från "man kan inte vara nog försiktig" (kodat 0) till "man kan lita på de flesta" (kodat 1).
2. Tycker du att människor för det mesta försöker vara hjälpsamma eller tänker de i allmänhet mest på sig själva? Svaren avgavs på en elvagraderad skala från "människor tänker i allmänhet mest på sig själva" (kodat 0) till "människor försöker för det mesta vara hjälpsamma" (kodat 1).

-
3. Tror du att de flesta människor skulle försöka utnyttja dig om de fick chansen eller skulle de försöka bete sig hederligt? Svaren avgavs på en elvgradig skala från "de flesta skulle försöka utnyttja mig" (kodat 0) till "de flesta skulle försöka bete sig hederligt" (kodat 1).

Den variabel som används i orsaksanalysen är ett index baserat på den svarandes medelvärde på de tre delfrågorna. Medelvärdet på detta index i våg 2 är 0,656.

Tillit till infödda jämfört med invandrade

Vilka litar du mest på: infödda svenskar eller invandrare? Svaren avgavs på en elvgradig skala från "litar mycket mer på invandrare än på infödda svenskar" till "litar mycket mer på infödda svenskar än på invandrare" med mittpunkten markerad "ingen skillnad". Svaren har kodats så att 0 innebär att man litar mycket mer på invandrade än på infödda och 1 det omvända. Medelvärdet i våg 2 är 0,594.

Position på vänster–högerskala

Det talas ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster–högerskala. Var någonstans skulle du placera in dig själv på en sådan vänster–högerskala?

Svaren avgavs på en elvgradig skala från "långt till vänster" (kodat 0) till "långt till höger" (kodat 1) med mittpunkten markerad "varken vänster eller höger". Medelvärdet i våg 2 är 0,510.

Partisynpati

Vilket parti tycker du bäst om? *Om du inte tycker särskilt bra om något parti, var god markera det parti du tycker är minst dåligt.*

Svarsalternativen utgjordes av vart och ett av de åtta riksdagspartierna samt "annat parti". Svartsfördelningen i procent bland de 852 personer som besvarade frågan i våg 2, genomförd kring månadsskiftet mars/april 2018, och som deltog i samtliga fyra panelvågor är: v 9,5, s 26,4, mp 6,5, c 9,2, l 10,2, m 18,9, kd 2,7, sd 13,4 och annat parti 3,3. Motsvarande siffror för SCBs partisynpatiundersökning i maj 2018 (SCB 2018-06-05) är: v 7,4, s 28,3, mp 4,3, c 8,7, l 4,4, m 22,6, kd 2,9, sd 18,5 och övriga 2,9. Man kan således konstatera att migrationspanelen rymmer ett något svagare inslag av anhängare till något av de tre största partierna, s, m och sd, än SCB-undersökningen och ett något starkare inslag av anhängare till i första hand l men i någon mån även v och mp. Noteras bör att SCBs frågeformulering inte är identisk med Migrationspanelens men att jämförbarheten ändå kan antas vara god.

Medieanvändning: Tid ägnad åt samhällsfrågor och politik

I genomsnitt, hur mycket tid per dag ägnar du åt att ta del av information om samhällsfrågor och politik i olika massmedia såsom radio, TV, tidningar och internet? Svaren avgavs på en niogradig skala från "ingen tid alls" (kodat 0) till "120 minuter eller mer" (kodat 1). Skalan är kodad med utgångspunkt från det angivna minutantalet, inte bara ordningsföljden mellan alternativen. Medelvärdet i våg 2 är 0,394 vilket motsvarar drygt 45 minuter.

Medieanvändning: Fördelningen av ovan beskriven tid mellan traditionella och alternativa media

Det finns ju många olika typer av media: dels traditionella media såsom radio, TV och tidningar, inklusive deras internetutgåvor, dels alternativa media på internet såsom bloggar, debattforum, Facebook, Twitter och sajter som drivs av olika organisationer och partier. Hur fördelar sig din uppmärksamhet mellan dessa två olika huvudtyper av media när du informerar dig om samhällsfrågor och politik? Svaren avgavs på en elvgradig skala från "använder enbart traditionella media" (kodat 0) till "använder enbart alternativa media" (kodat 1). Medelvärdet i våg 2 är 0,352.

Medieanvändning: Andel av ovan beskriven tid som ägnas åt information som avser migration och/eller etnisk integration.

Till hur stor del handlar den information om samhällsfrågor och politik som du tar del av i olika media om migration och/eller etnisk integration? Svaren avgavs på en elvgradig skala från "inte alls" (kodat 0) till "helt och hållet" (kodat 1). Medelvärdet i våg 2 är 0,427, det vill säga knappt 43 procent.

Medieanvändning: Fördelningen av information om migration och/eller etnisk integration mellan traditionella och alternativa media

Om du återigen tänker på traditionella media och alternativa media, hur fördelar sig då din uppmärksamhet mellan dem när du informerar dig om saker som rör just migration och/eller etnisk integration? Svaren avgavs och kodades på samma sätt som i tidigare fråga om traditionella kontra alternativa media. Medelvärdet i våg 2 är 0,320.

Synen på vikten av frågor rörande migration och etnisk integration

Hur pass viktiga anser du att frågor rörande migration och etnisk integration är i jämförelse med andra samhällsfrågor? Svaren avgavs på en skala från "bland de allra minst viktiga" till "bland de allra viktigaste". Medelvärdet i våg 2 är 0,604.

Appendix B: Variabler i orsaksanalysen vars effekt ej särredovisas

Följande variabler ingår alltid i de orsaksanalyser som presenteras utan att deras effekt särredovisas. Om inte annat sägs är variabeln en så kallad dummyvariabel med nämnd kategori kodad 1 och övriga 0.

Samtliga dessa variabler är uppmätta i våg 0 eller våg 1. De inledande variablerna i nedanstående förteckning är uppmätta i våg 0 och dem som följer från och med den som betecknas "förvärvssituation" är uppmätta i våg 1.

Kön

Kvinna

Ålder

Ålder (kontinuerlig variabel där 0 = 18 år och 1 = 80 år)

Ålder i kvadrat

Invandring

Invandrad

Modern invandrad

Fadern invandrad

Vistelsetid i Sverige

Antal år i Sverige (kontinuerlig variabel där 0 = 0 år och 1 = 80 år)

Högsta utbildningsnivå

Grundskola

Gymnasium eller motsvarande, kortare än 3 år

Gymnasium eller motsvarande, 3 år eller längre

Eftergymnasial utbildning, ej högskola, kortare än 3 år

Eftergymnasial utbildning, ej högskola, 3 år eller längre

Högskola/universitet, kortare än 3 år

Högskola/universitet, 3 år eller längre

Examen från forskarutbildning

Utbildningsinriktning

Hälso- och sjukvård

Socialt arbete och omsorg

Pedagogik/lärarytildning

Journalistik och information

Lantbruk, trädgårdsodling, skogsbruk, fiske och/eller skötsel/vård av djur

Biologi och/eller miljöfrågor

Transporttjänster

Säkerhetstjänster

Infrastruktur (t.ex. byggnader, gator, vägar, järnvägar, elnät, telenät, vatten- och avloppsnät)

IT/data

Teknik

Naturvetenskap

Ekonomi

Samhälls- och beteendevetenskaper

Juridik

Humaniora

Bostadstyp

Lantgård eller ensamliggande villa

Villa eller radhus i småhusområde

Lägenhet i flerfamiljshus med fyra våningar eller mindre

Lägenhet i flerfamiljshus med fem våningar eller mer

Bostadens upplåtelseform

Äger

Bostadsrätt

Hyr av kommunalt bostadsföretag

Hyr av privat ägare

Hushållsstorlek

Antal personer i hushållet (kontinuerlig variabel där 0 = 1 person och 1 = 6 eller fler personer)

Barn

Antal barn (kontinuerlig variabel där 0 = 0 barn och 1 = 6 eller fler barn)

Inkomst

Egen månadsinkomst (kontinuerlig variabel i 13 steg där 0 = mindre än 4 000 kr och 1 = 65 000 kr eller mer)

Egen månadsinkomst i kvadrat

Hushållets månadsinkomst (kontinuerlig variabel i 17 steg där 0 = mindre än 4 000 kr och 1 = 105 000 kr eller mer)

Hushållets månadsinkomst i kvadrat

Förvärvssituation

Heltidsanställd

Deltidsanställd

Företagare

Arbetslös eller i arbetsmarknadspolitiskt program

Pensionär

Sjukersättning/aktivitetsersättning

Studerande

Lägsta normala utbildningsnivå för senaste arbete

Universitets- eller högskoleexamen

Treårig teoretisk/högskoleförberedande gymnasieutbildning

Annan påbyggnadsutbildning efter grundskola/folkskola

Enbart grundskola/folkskola

Yrkesgrupp för senaste arbete

Anställd

Anställd med arbetsledande funktion

Anställd med företagsledande funktion

Företagare

Chefsnivå

Antal underställda i senaste arbete (kontinuerlig variabel i åtta steg där 0 = inga och 1 = fler än hundra)

Arbetsgivare i senaste anställning

Privat

Kommun

Landsting

Stat

Partnerförhållande

Har partner

Partner invandrat

Partners mor invandrat

Partners far invandrat

Förteckning över tidigare publikationer

Rapport och Policy Brief 2014:1, *Radikala högerpartier och attityder till invandring i Europa*, Mikael Hjerm och Andrea Bohman.

Rapport och Policy Brief 2015:1, *Internationell migration och remitteringar i Etiopien*, Lisa Andersson.

Kunskapsöversikt 2015:2, *Politiska remitteringar*, Emma Lundgren Jörum och Åsa Lundgren.

Kunskapsöversikt 2015:3, *Integrationspolitik och arbetsmarknad*, Patrick Joyce.

Kunskapsöversikt 2015:4, *Migration och företagens internationalisering*, Andreas Hatzigeorgiou och Magnus Lodefalk.

Rapport och Policy Brief 2015:5, *Svenskt medborgarskap: reglering och förändring i ett skandinaviskt perspektiv*, Mikael Spång.

Rapport och Policy Brief 2015:6, *Vem blir medborgare och vad händer sen? Naturalisering i Danmark, Norge och Sverige*, Pieter Bevelander, Jonas Helgertz, Bernt Bratsberg och Anna Tegunimataka.

Kunskapsöversikt 2015:7, *Kategoriernas dilemman*, Per Strömblad och Gunnar Myrberg.

Rapport och Policy Brief 2015:8, *Valet och Vägen: Syriska flyktingar i Sverige*, Emma Jörum Lundgren.

Rapport och Policy Brief 2015:9, *Arbetskraftsinvandring efter 2008 års reform*, Catharina Calleman (red.) och Petra Herzfeld Olsson (red.).

Kunskapsöversikt 2016:1, *Alla tiders migration!*, Dick Harrison.

Rapport och Policy Brief 2016:2, *Invandringens arbetsmarknadseffekter*, Mattias Engdahl.

Rapport och Policy Brief 2016:3, *Irreguljär migration och Europas gränskontroller*, Ruben Andersson.

Kunskapsöversikt 2016:4, *Diaspora – ett begrepp i utveckling*, Erik Olsson.

Kunskapsöversikt 2016:5, *Migration within and from Africa*, Aderanti Adepoju.

Rapport och Policy Brief 2016:6, *Invandring, mediebilder och radikala högerpopulistiska partier i Norden*, Anders Hellström och Anna-Lena Lodenius.

Kunskapsöversikt 2016:7, *Invandring och företagande*, Martin Klinthäll, Craig Mitchell, Tobias Schölin, Zoran Slavnić & Susanne Urban.

Rapport och Policy Brief 2016:8, *Invandringens effekter på Sveriges ekonomiska utveckling*, Bo Malmberg, Thomas Wimark, Jani Turunen & Linn Axelsson.

Kunskapsöversikt 2017:1, *De invandringskritiska partiernas politiska inflytande i Europa*, Maria Tyrberg & Carl Dahlström.

Kunskapsöversikt 2017:2, *Hatbrott med främlingsfientliga och rasistiska motiv*, Berit Wigerfelt och Anders S Wigerfelt.

Avhandlingsnytt 2017:3, *Vägen till arbete. Utlandsföddas möte med den svenska arbetsmarknaden*, Moa Bursell, Mikael Hellström, Jennie K Larsson, Melissa Kelly, Martin Qvist och Caroline Tovatt.

Policy Brief 2017:4, *Integration och tillit – långsiktiga konsekvenser av den stora invandringen till Norge*, Grete Brochmann.

Kunskapsöversikt 2017:5, *Invandringens historia – från "folkhemmet" till dagens Sverige*, Mikael Byström och Pär Frohnert.

Rapport och Policy Brief 2017:6, *Invandring i medierna – Hur rapporterade svenska tidningar åren 2010–2015?*, Jesper Strömbäck, Felicia Andersson och Evelina Nedlund.

Rapport och Policy Brief 2017:7, *Valdeltagande och representation – Om invandring och politisk integration i Sverige*, Pieter Bevelander (red.) och Mikael Spång (red.).

Rapport och Policy Brief 2017:8, *Responsibility Sharing for Refugees in the Middle East and North Africa*, Susan Martin.

Rapport och Policy Brief 2017:9, *Reforming the Common European Asylum System*, Bernd Parusel och Jan Schneider.

Rapport och Policy Brief 2017:10, *A Fair Share: Refugees and Responsibility-Sharing*, Alexander Betts, Cathryn Costello och Natascha Zaun.

Rapport och Policy Brief 2018:1, *Somali Diaspora Groups in Sweden – Engagement in Development and Relief Work in the Horn of Africa*, Nauja Kleist.

Rapport och Policy Brief 2018:2, *Akademiskt utbyte och internationell migration – En studie av stipendiater inom Svenska institutets Visbyprogram 1997–2015*, Andreas Åkerlund, Astrid Collsiöö och Mikael Börjesson.

Rapport och Policy Brief 2018:3, *Ensamkommande barns och ungas väg in i det svenska samhället*, Eskil Wadensjö och Aycan Çelikaksoy.

Rapport och Policy Brief 2018:4, *Attityder till invandring – en analys av förändringar och medieeffekter i Sverige 2014–2016*, Jesper Strömbäck och Nora Theorin.

Rapport och Policy Brief 2018:5, *Familj, medborgarskap, migration – Sveriges politik för anhöriginvandring i ett jämförande perspektiv*, Karin Borevi.

Avhandlingsnytt 2018:6, *Barn och migration*, Mehek Muftee, Lisa Ottosson, Gunilla Jarkman Björn, Anna Åhlund, Eva Skowronski och Michael Lindblad.

Policy Brief 2018:7, *Människohandel och människosmuggling i den irreguljära migrationen*, Ryszard Piotrowicz.

Rapport och policy Brief 2018:8, *Asylsökandes möte med Sverige – Lärdomar från en panelundersökning*, Peter Esaiasson och Jacob Sohlberg.

Policy Brief 2018:9, *Medborgarskapslagar – en global jämförelse*, Rainer Bauböck.

Rapport och Policy Brief 2019:1, *Bridging the Gaps – Linking Research to Public Debates and Policy-making on Migration and integration*” Martin Ruhs, Kristof Tamas och Joakim Palme. Rapporten går att läsa via Delmis hemsida eller via Oxford University Press:
<http://fdslive.oup.com/www.oup.com/academic/pdf/openaccess/9780198834557.pdf>

Rapport och Policy Brief 2019:2, *Från Afrikas horn till Sverige: Smuggling, informella nätverk och diasporans engagemang*, Tekalign Ayalew Mengiste och Erik Olsson.

Rapport och Policy Brief 2019:3, *Thai berry pickers in Sweden – A migration corridor to a low-wage sector*, Charlotta Hedberg, Linn Axelsson and Manolo Abella.

Rapport och Policy Brief 2019:4, *Internationella studenter i Sverige – Avgiftsreformens påverkan på inflödet av studenter*, André Bryntesson och Mikael Börjesson.

Kunskapsöversikt och Policy Brief 2019:5, *Migration and development – The role for development aid*, Robert E.B. Lucas.

Policy Brief 2019:6, *Åter till grunderna – Läsförmåga, immigration och arbetsmarknadsutfall i Sverige*, Jon Kristian Pareliusson.

Policy Brief 2019:7, *Ålder vid invandring och arbetsmarknadsintegration – det svenska exemplet*, Torun Österberg.

Policy Brief 2019:8, *Barn med posttraumatisk stress – utvärdering av en gruppintervention för ensamkommande flyktingbarn med symptom på posttraumatisk stress*, Anna Sarkadi.

Policy Brief 2019:9, *Suicidalt beteende och vård – skillnader mellan flyktingar, andra migranter och personer födda i Sverige*, Ellenor Mittendorfer-Rutz.

Policy Brief 2019:10, *Fri rörlighet för arbetstagare i EU och dess effekter på statsfinanserna*, Marcus Österman, Joakim Palme och Martin Ruhs.

Rapport och Policy Brief 2020:1, *De som inte får stanna: Att implementera återvändandepolitik*, Henrik Malm Lindberg.

Rapport och Policy Brief 2020:2, *Laglig migration för arbete och studier – Möjligheter att få uppehållstillstånd i Sverige för personer som saknar skyddsbehov*, Bernd Parusel.

Rapport och Policy Brief 2020:3, *Effekten av krig – Posttraumatisk stress och social tillit hos flyktingar*, Jonathan Hall och Dennis Kahn.

Rapport och Policy Brief 2020:4, *Åtgärder mot människosmuggling och människohandel: Är de förenliga med EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna?*, Vladislava Stoyanova.

Policy Brief 2020:5, *Den reglerade invandringen och barnets bästa*, Louise Dane.

Policy Brief 2020:6, *Migrationspolitik, välfärd och jämlikhet*, Björn Östbring.

Avhandlingsnytt 2020:7, *Migranternas möte med svensk hälso- och sjukvård*, Juliet Aweko, Ulrika Byrskog, Annika Esscher, Robert Jonzon och Josefin Wångdahl.

Policy Brief 2020:8, *Språkkaféet som arena för språkträning*, Gunilla Jansson och Silvia Kunitz.

Policy Brief 2020:9, *Nyanlända elever och lärande på gymnasieskolans språkintruktionsprogram*, Päivi Juvonen.

Rapport och Policy Brief 2021:1, *Idrott och hälsa bland flickor - Uppfattningar och erfarenheter bland föräldrar från Somalia, Eritrea, Syrien och Sverige*, Anders Kassman och Åsa Kneck.

Policy Brief 2021:2, *Miljonprogram, migranter och utsatthet för covid-19*, Erik Hansson, Lina Al-Nahar, Maria Albin, Eskil Jakobsson, Maria Magnusson och Kristina Jakobsson.

Rapport och Policy Brief 2021:3, *Lokalsamhälletillit i Sverige före och efter flyktingkrisen*, Susanne Wallman Lundåsen.

Kunskapsöversikt 2021:4, *Tolkfunktionen i asylprocessen*, Cecilia Wadensjö, Hanna Sofia Rehnberg och Zoe Nikolaidou.

Avhandlingsnytt 2021:5, *Tidsbegränsade uppehållstillstånd, egenföretagande och skolsegregation – Aktuella avhandlingar om utrikes födda på arbetsmarknaden*, Kristoffer Jutvik, Matilda Kilström, Elisabet Olme, Aliaksei Kazlou och Debbie Lau.

Rapport 2021:6, *Ungas uppväxtvillkor och integration*, Jan O. Jonsson, Susanne Åsman, Thomas Johansson, Ylva Odenbring, Sevgi Bayram Özdemir, Erik Lundberg, Metin Özdemir, Bo Malmberg och Eva Andersson.

Policy Brief 2021:7, *Invandring och välfärdsstaten*, Tina Goldschmidt.

Policy Brief 2021:8, *Interaktiv rasism på internet, i pressen och politiken*, Mattias Ekman.

Policy Brief 2021:9, *Polariserad demokrati. Hur uppfattade hot påverkar främlings-fientlighet och spänningar mellan olika grupper i samhället*, Emma A. Renström och Hanna Bäck.

Rapport och Policy Brief 2021:10, *De som skickades tillbaka: Återvändande och återintegration av avvisade asylsökande till Afghanistan och Irak*, Henrik Malm Lindberg, Constanza Vera-Larrucea och André Asplund.

Rapport och Policy Brief 2021:11, *Trade Agreements as a Venue for Migration Governance? Potential and Challenges for the European Union*, Sandra Lavenex och Tamirace Fakhoury.

Policy Brief 2021:12, *The evolving policy coherence for development. Risk or opportunity for the EU as a development actor?*, Anna Michalski.

Avhandlingsnytt 2021:13, *Nya perspektiv på segregation: skola, psykisk hälsa och bosättningsmönster*, Maria Granvik Saminathen, Sara Brodin Låftman, Petra Löfstedt, Elisabet Olme, Dany Kessel, Louisa Vogiazides, Hernan Mondani, Charisse Johnson-Singh, Mikael Rostila, Antonio Ponce de Leon, Yvonne Forsell och Karin Engström.

Kunskapsöversikt 2022:1, *Exillitteratur i Sverige 1969 till 2019*, Daniel Pedersen.

Kunskapsöversikt 2022:2, *Migrationens påverkan på klimatanpassning och sårbarhet*, François Gemenne.

Policy Brief 2022:3, *Hur många kommer fly från Ukraina och vilka EU-länder kommer de söka sig till?*, Mikael Elinder, Oscar Erixson och Olle Hammar.

Policy Brief 2022:4, *Massflyktsdirektivet: EU:s svar på skyddssökande från Ukraina. Tillfälligt skydd – "varför", "vem", "vad", "var" och "hur"*, Eleni Karageorgiou och Vladislava Stoyanova.

I denna rapport undersöks hur migrationsrelaterade värderingar och verklighetssuppfattningar påverkar varandra. I vilken utsträckning går det att finna belägg för påverkan i den ena, den andra eller båda riktningarna? Och hur ser orsaksmonstret ut? Rapporten baseras på en panelundersökning i tre steg som genomfördes i Sverige under perioden 2016–2019.

Huvudansvarig forskare för projektet är Anders Westholm, professor emeritus i statskunskap vid Uppsala universitet.

Delegationen för migrationsstudier är en oberoende kommitté som initierar studier och förmedlar forskningsresultat som underlag till framtida migrationspolitiska beslut och för att bidra till samhällsdebatten.

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

Delegationen för
Migrationsstudier
Ju 2013:17